

Republika e Kosovës
Republika Kosova
Republik of Kosovo

Komuna e Vitisë
Opstina Vitina
Municipality of Viti/na

Në bazë të nenit 12, paragrafi 12.1 dhe paragrafi 12.2, shkronja d, neni 68.3 të Ligjit për Vetëqeverisje Lokale Nr.03/L-40 (Gazeta Zyrtare e Kuvendit të Republikës së Kosovës Nr. 28/2008), neni 13 i Udhëzimi Administrativ (MAPL) Nr.04/2018, për Transparencën në Komuna, neni 7 i Udhëzimi Administrativ (MAPL) Nr.06/2018, për standardet minimale të konsultimit publik në komuna, dhe neni 36 paragrafi 36.2, shkronja d të Statutit të Komunës së Vitisë Nr.01-013/491, të datës 21.04.2011, Kuvendi i Komunës së Vitisë, në mbledhjen e mbajtur më datën: 28.05.2020, merr këtë:

V E N D I M

Për shpalljen në diskutim publik të Planit Komunal i Menaxhimit të Mbeturinave

Neni 1

Me këtë, Kuvendi i Komunës së Vitisë MIRATON vendimin për lënien në dispozicion për diskutim publik Draft planin komunal në menaxhimin e mbeturinave, 2020-2024

Neni 2

Propozimi në diskutim publik i draft planit komunal i menaxhimit të mbeturinave, 2020-2024 do të jepet në diskutim publik nga dt. 01.06.2020 deri me dt 30.06.2020, nga ora 8:00-16:00.

Propozimet, sugjerimet për plotësim ndryshim apo vërejtje eventuale paraqiten ditën e mbajtës së debatit publik, gjithashtu në formë të shkruar mundë të paraqitet gjatë kohëzgjatjes së debatit publik në zyrën e Drejtorisë së Shërbimeve Publike dhe Emergjencë në Komunën e Vitisë, ndërtesa shtëpia e kulturës "Gursel e Bajram Sylejmani në Viti si dhe në formë elektronike mundë të dërgohet emalin driton.halabaku@hotmail.com, draft plani gjendet faqen elektronike të Komunës së Vitisë, kk.rks-gov.net/viti.

Neni 3

Debatit publik do të mbahet me datën: 01.07.2020 në ora 11:00 në sallën e Kuvendit të Komunës së Vitisë.

Neni 4

Të drejtë pjesëmarrje në diskutim publik kanë të gjithë qytetarët e interesuar, organet dhe institucionet e Komunës së Vitisë.

Neni 5

Qëllimi i këtij diskutimi publik është për të krijuar opinione pozitive për draft planin komunal i menaxhimit të mbeturinave, 2020-2024

Neni 6

Për zbatimin e këtij vendimi do të kujdeset Kryetari i Komunës së Vitisë, Drejtorit përkatëse.

Neni 7

Ky vendim hynë në fuqi ditën e publikimit në web faqen e komunës së Vitisë.

Vendimi u dorëzohet:

1. Zyrës së Kryetarit,
2. MAPL-së, dhe
4. Arkivit.

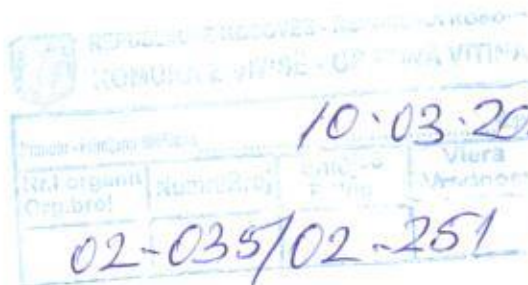
KUVENDI I KOMUNËS SË VITISË
K R Y E S U E S I

Naim Pira

Republika e Kosovës
Republika Kosova
Republik of Kosovo

Komuna e Vitisë
Opstina Vitina
Municipality Vitina

Në bazë të nenit 58, pika h të Ligjit për Vetëqeverisjen Lokale me nr. 03/L-040, neni 13 i Udhëzimit Administrative (MAPL) nr. 04/2018 për Transparencën në Komuna, lidhur me nenin 6 të Udhëzimit Administrative (MAPL) nr. 06/2018, për standarde minimale të konsultimit publik në Komuna dhe neni 50 shkronja (I) e Statutit të Komunës së Vitisë, nr. 01-013/491, të dt. 21.04.2011 Kryetari i Komunës propozon këtë:

PROPOZIM VENDIM

PËR SHPALLJEN NË DISKUTIM PUBLIK TË PLANIT KOMUNAL I MENAXHIMIT TË MBETURINAVE

I

Kryetari i Komunës, i propozon Kuvendit të Komunës së Vitisë, që të shpallë në diskutim publik draft planin komunal në menaxhimin e mbeturinave, 2020-2024

II

Propozimi në diskutim publik i draft planit komunal i menaxhimit të mbeturinave, 2020-2024 do të jepet në diskutim publik nga dt. 01.04.2020-30.04.2020, nga ora 8:00-16:00.

Propozimet, sugjerimet për plotësim ndryshim apo vërejtje eventuale paraqiten ditën e mbajtes së debatit publik, gjithashtu në formë të shkruar mundë të paraqitet gjatë kohës zgjatjes së debatit publik në zyrën e Drejtorisë së shërbimeve Publike dhe Emergjencë në Komunën e Vitisë, ndërtesa shtëpia e kultures "Gursel e Bajram Sylejmani" në Viti si dhe në formë elektronike mundë të dërgohet emalin drton.halabaku@hotmail.com, draft plani gjindet faqen elektronike të Komunës së Vitisë, kk.rks-gov.net/viti.

III

Debat i publik do të mbahet me dt. 01.05.2020 në ora 10:00 në sallën e Kuvendit të Komunës së Vitisë.

IV

Të drejtë pjesëmarrje në diskutim publik kanë të gjithë qytetaret e interesuar, organet dhe institucionet e Komunës së Vitisë.

V

Qëllimi i këtij diskutimi publik është për të krijuar opinione pozitive për draft planin komunal i menaxhimit të mbeturinave, 2020-2024

VI

Ky propozim vendim hynë në fuqi ditën kur aprovohet nga Kryetari i Komunës së Vitisë.

Viti, dt. 09.03.2020

PROPOZUESI : KRYETARI I KOMUNËS

/ Sokol Haliti /

PLANI KOMUNAL I MENAXHIMIT TË MBETURINAVE
KOMUNA E VITISË
2020-2024

Një falenderim i veçantë shkon për stafin e GIZ Kosovë Zj. Drita BINAJ, Zj. Vjollca BEHLULI, Z. Kemal HADZAGIC, dhe për stafin e asistencës teknike të EcoDES Studio Z. Konalsi GJOKA, Zj. Teida SHEHI, Z. Alfred LAKO, Zj. Keida YMERAJ dhe stafin e CEAE (Qendra për Mjedis dhe Energji Alternative) Z. Arben NIKA dhe Z. Tahir KRASNIQI që kontribuan dhe asistuan Komunën e Vitisë për hartimin e planit komunal për menaxhimin e mbeturinave.

Me përkushtim të madh punuan për hartimin e planit edhe grupi punues i Komunës së Vitisë Z. Alban SOKOLI, Z. Afrim SULEJMANI, Z. Ajet SALLAHU, Z. Nexhmedin JAKUPI, Z. Deston ABDYLI nga Kompania "Eco Higjeni sh.p.k Gjilan, Njësia Operative Viti" Z. Haxhi QERIMI.

Gjithashtu, një falenderim i veçantë shkon për bashkëpunimin dhe mbështetjen e kryetarit të Komunës së Vitisë Z. Sokol HALITI.

TABELA PËRMBAJTJES

I. HYRJE.....	5
1.1 INFORMACION I PËRGJITHSHËM MBI KOMUNËN.....	5
1.1.1 Të dhëna demografike.....	6
II. ASPEKTET LIGJORE DHE INSTITUCIONALE NE MENAXHIMIN E MBETURINAVE	6
2.1 INFORMACION PËRMBLEDHËS MBI LEGJISLACIONIN	6
2.1.1 Instrumentat dhe mjetet në nivel vendor	6
2.1.2 Struktura organizative në komunë për shërbimin e menaxhimit të mbeturinave	8
2.1.3 Qeveria qendrore.....	9
2.1.4 Pushteti lokal	10
2.1.5 Kompanitë rajonale të menaxhimit të mbeturinave.....	10
2.1.6 Kompanitë e tjera	10
III. ASPEKTEVE TEKNIKE NE MENAXHIMIN E MBETURINAVE	10
3.1 TË DHËNA TË PËRGJITHSHME MBI MBETURINAT	10
3.1.1 Sasia e prodhuar e mbeturinave.....	10
3.1.2 Përbërja e fraksioneve të mbeturinave.....	11
3.1.3 Trendi i prodhimit të mbeturinave në komunë	12
3.2 SHËRBIMI I GRUMBULLIMIT TË MBETURINAVE	13
3.2.1 Skemat e grumbullimit të mbeturinave	13
3.3 TRAJTIMI DHE ASGJESIMI I MBETURINAVE	16
3.3.1 Riciklimi dhe kompostimi	16
3.3.2 Deponia	17
3.3.3 Deponitë ilegale.....	17
IV. ASPEKTET FINANCIARE NE MENAXHIMIN E MBETURINAVE	19
4.1 KOSTO E PLOTË E SISTEMIT TË MENAXHIMIT TË MBETURINAVE	19
4.2 SISTEMI I TARIFAVE TË MENAXHIMIT TË MBETURINAVE.....	21
V. PLANIFIKIMI I MENAXHIMIT TË MBETURINAVE	22
5.1 OBJEKTIVAT DHE TARGETAT E STRATEGJISË DHE PLANIT NACIONAL PËR MENAXHIMIN E MBETURINAVE	22
5.2 OBJEKTIVAT E LIGJIT PËR MENAXHIMIN E MBETURINAVE	24
5.3 VIZIONI I PLANIT KOMUNAL	24
5.4 OBJEKTI I PLANIT	26
VI. HARTIMI DHE PERSHKRIMI I MASAVE PËR TË ARRITUR OBJEKTIVAT	28

6.1	AKTIVITETET Kryesore për të përmbushur OBJEKTIVIN I të Planit	28
6.1.1	<i>Miratimi i planit lokal të menaxhimit të mbeturinave</i>	29
6.1.2	<i>Konsolidimi i strukturës brenda komunës</i>	29
6.1.3	<i>Ngritja e kapaciteteve brenda komunës</i>	29
6.1.4	<i>Hartimi i një sistemi monitorimi për matjen e performancës të shërbimit</i>	30
6.2	AKTIVITETET Kryesore për të përmbushur OBJEKTIVIN II të Planit	33
6.3	AKTIVITETET Kryesore për të përmbushur OBJEKTIVIN III të Planit	38
6.4	AKTIVITETET Kryesore për të përmbushur OBJEKTIVIN IV të Planit	42
6.4.1	<i>Forcimi i kapaciteteve për inkasimin e tarifës</i>	42
6.5	AKTIVITETET Kryesore për të përmbushur OBJEKTIVIN V të Planit	47
6.5.1	<i>Menaxhimi i mbeturinave spitalore</i>	48
6.5.2	<i>Menaxhimi i mbeturinave inerte (Prioritet)</i>	48
6.5.3	<i>Menaxhimi i mbeturinave të vëllimshme, elektrike/elektronike, vajrave të përdorura</i>	48
6.6	AKTIVITETET Kryesore për të përmbushur OBJEKTIVIN VI të Planit	49
6.7	AKTIVITETET Kryesore për të përmbushur OBJEKTIVIN VII të Planit	49
VII.	HARTIMI I PLANIT OPERACIONAL, OBJEKTIVAT, INDIKATORET DHE AKTIVITETET	56
VIII.	RISHIKIMI I PLANIT	67
8.1	MONITORIMI I ZBATIMIT TË PLANIT	67
8.2	RAPORTIMI	68
IX.	REFERENCAT E PLANIT	70

Lista e Figurave

Figura 1	Pozita Gjeografike e Komunës së Vitisë	6
Figura 2	Sasia e mbeturinave të prodhuara gjatë katër viteve në Komunën e Vitisë.....	11
Figura 3	Përqindja e fraksioneve të mbeturinave në nivel Kombëtar	12
Figura 4	Përqindja e fraksioneve të mbeturinave në Komunë e Vitisë.....	12
Figura 5	Trendi i rritjes së popullsisë dhe sasisë së mbeturinave gjatë 10 viteve të ardhshme	13
Figura 6	Niveli i ofrimit të shërbimit në territorin e Komunës së Vitisë.....	16
Figura 7	Deponitë ilegale të identifikuar në Komunën e Vitisë.....	18
Figura 8	Madhësia e deponive ilegale	18
Figura 9	Karakteristikat e deponive ilegale	19
Figura 10	Kosto e plotë e shërbimit të menaxhimit të mbeturinave	20
Figura 11	Përqindja e inkasimit të tarifës së mbeturinave kundrejt faturimit.....	22
Figura 12	Procesi i diskutimeve me grupin e punës për hartimin e planit.....	25
Figura 13	Objektivat e planit të menaxhimit të mbeturinave.....	26
Figura 14	Skema e rrymës të mbeturinave komunale	27
Figura 15	Aktivitetet e Objektivit I	28
Figura 16	Detyrat e programit të parandalimit të mbeturinave	31
Figura 17	Kategoritë e Strategjisë për parandalimin e mbeturinave	32
Figura 18	Shporta 240 litra.....	35
Figura 19	Sasia e mbeturinave të riciklueshme që parashikohet të largohet nga rryma e mbeturinave	39
Figura 20	Sasia e mbeturinave organike që parashikohet të largohet nga rryma e mbeturinave.....	40

Figura 21 Komposter për mbeturinat organike.....	40
Figura 22 Opsionet e mbulimit të koston së shërbimit të menaxhimit të integruar të mbeturinave ...	44
Figura 23 Përshkrimi i opsioneve të mbulimit të koston	44
Figura 24 Hapat që duhen ndjekur për të zbatuar politikën e rikuperimit të koston	45
Figura 25 Strategjia për vjeljen e tarifave	46
Figura 26 Indikatorët e performancës.....	68
Figura 27 Struktura e rishikimit të planit.....	69

Lista e Tabelave

Tabela 1 Konsumatorët në Komunën e Vitisë	6
Tabela 2 Situata e klientëve në Komunë e Vitisë	13
Tabela 3 Frekuanca e ofrimit të shërbimit në Komunën e Vitisë	15
Tabela 4 Kalendar i ofrimit të shërbimit në territorin e Komunës së Vitisë.....	15
Tabela 5 Kosto e shërbimit të grumbullimit dhe transportit të mbeturinave në Komunë e Vitisë	20
Tabela 6 Niveli i tarifave të pastrimit sipas kategorive të konsumatorëve	21
Tabela 7 Niveli i inkasimit të tarifave të konsumatorëve.....	21
Tabela 8 Përmbledhja e kostove për konsolidimi i strukturës brenda komunës për sistemin e menaxhimit të mbeturinave.....	33
Tabela 9 Përmbledhja e kostove për investimet për konsolidimin dhe zgjerimin e shërbimit.....	38
Tabela 10 Projektioni i gjenerimit të mbeturinave dhe minimizimit të tyre gjatë 5 viteve të ardhshme	39
Tabela 11 Kosto e investimit për minimizimin e mbeturinave	42

I. HYRJE

1.1 Informacion i përgjithshëm mbi komunën

Komuna e Vitisë si pozicion gjeografik shtrihet në zonën jug lindore të Kosovës. Komuna ka një sipërfaqe prej 267km², ku 89% e popullsisë jeton në zona rurale. Komuna kufizohet me Komunat e Kaçanikut, Ferizajt dhe Gjilanit si dhe me Republikën e

Maqedonisë së Veriut.

giz

Figura 1 Pozita Gjeografike e Komunës së Vitisë
[Burimi: zhvilluar nga autori]

1.1.1 Të dhëna demografike

Sipas ASK (Agjensisë të Statistikave të Kosovës), Komuna e Vitisë ka një popullsi prej 46,987 banorësh, nga të cilët 89.5% e tyre jetojnë në zona rurale (42,063 banorë) dhe pjesa tjetër jeton në zona urbane 4,924 banorë. Drejtoria përgjegjëse që merret me menaxhimin e mbeturinave është Drejtoria për Urbanizimin dhe Mbrojtjen e Mjedisit. Komuna ka nën administrimin e saj 38 fshatra. Nga të dhënat e marra nga Drejtoria e Zhvillimit Ekonomik, aktualisht në Komunën e Vitisë janë këto konsumatorë kryesorë përgjegjës për gjenerimin e mbeturinave komunale:

KOMUNA VITISË		<i>Nr. i popullsisë 46,987 banorë</i>
Numri i amvisërive		7,520
Numri i bizneseve		800
Numri total i institucioneve	47 (44 institucione shkollore, 1 Qendër Kryesore për Mjekësi Familjare)	
Numri i tregjeve të gjelbërta		2
Numri i fermave lektorale dhe prodhimtarisë të kulturave bimore	1,770 fermerë për kultura lavërtare dhe blegtori	

Tabela 1 Konsumatorët në Komunën e Vitisë
[Burimi: Komuna Vitisë]

II. ASPEKTET LIGJORE DHE INSTITUCIONALE NE MENAXHIMIN E MBETURINAVE

2.1 Informacion përmblledhës mbi legjislacionin

2.1.1 Instrumentat dhe mjetet në nivel vendor

Kuadri ligjor për Republikën e Kosovës në lidhje me menaxhimin e mbeturinave përbëhet nga kjo kornizë ligjore me specifikimet përkatëse:

Ligji nr. 03/I-040 "Për vetqeverisjen lokale", 2008 - Në nenin 17 të këtij ligji përcaktohet që aktorët lokalë (Komunat) kanë kompetencë të plotë dhe ekskluzive për ofrimin dhe mirëmbajtjen e shërbimeve publike, siç është ai i menaxhimit të mbeturinave.

Ligji nr. 04/I-060 "Për menaxhimin e mbeturinave", 2012 – ky ligj, i cili është i amenduar rishtazi, paraqet bazën ligjore për përcaktimin e kompetencave komunale në Republikën e Kosovës për menaxhimin e mbeturinave. Sipas këtij ligji komunat duhet të: i) hartojnë planin komunal për menaxhimin e mbeturinave, i cili duhet të jetë në harmoni me planin nacional; ii) të zbatojnë planin komunal për menaxhimin e mbeturinave; iii) përcaktimin e tarifave dhe mënyrën e inkasimit të

mjeteve financiare për shërbimet komunale; iv) sipas ligjit dy ose më shumë komuna mund të bashkëpunojnë për menaxhimin e mbeturinave.

Sipas ligjit këto plane komunale duhet të fokusohen kryesisht tek: i) skemat/ programi për mbledhjen e mbeturinave; ii) propozimet për teknikat e duhura në lidhje me ripërdorimin dhe riciklimin e mbeturinave; iii) programin për ngritjen e vetëdijes publike dhe edukimin në lidhje me menaxhimin e mbeturinave; iv) vlerësimin dhe llogaritjen e kostove për menaxhimin e mbeturinave.

Ligji përcakton që plani komunal do të hartohet për një periudhë 5 vjeçare dhe do të adresojë kapacitetet ekzistuese dhe ato në të ardhmen për mbledhjen e mbeturinave, trajtimin dhe deponimin e tyre, ku do të përcaktohet edhe nevoja për veprim për shërbimin cilësor ndaj qytetarëve, si dhe draftimin e një rregullore komunale të menaxhimit të mbeturinave

Gjithashtu sipas ligjit të amenduar, menaxhimi i mbeturinave komunale nga komunat duhet të bëhet përmes kontratave të veçanta me një ose më shumë operator publik ose privat të liçensuar¹ për administrimin e mbeturinave.

Ligji nr. 04/I-111 "Për ndryshimin dhe plotësimin e ligjit të ndërmarrjeve publike", 2012 – Sipas këtij ligji Komunitet kanë të drejtë të krijojnë ndërmarrje publike komunale për menaxhimin e mbeturinave.

Ligji nr. 04/I-045 "Për partneritetin publiko-privat – dispozitat e këtij ligji rregullojnë ofrimin e shërbimeve publike dhe /ose infrastrukturën publike për menaxhimin e mbeturinave, ku përfshihet mbledhja, deponimi, dhe riciklimi i tyre.

Draft rregullore për menaxhimin e mbeturinave në Komunë e Vitisë – Kjo draft rregullore është hartuar në Nëntor të vitit 2018, por nuk është miratuar ende. Sipas kësaj rregullore përcaktohen si më poshtë:

- a. **Qëllimi i rregullores:** rregullimi i çështjeve të menaxhimit të mbeturinave komunale, tarifat e klientëve për mbeturinat, si dhe krijimi i një sistemi të qëndrueshëm financiar për menaxhimin e mbeturinave;
- b. Në rregullore përcaktohen përgjegjësitë e Komunës për Menaxhimin e mbeturinave: i) krijimin e një sistemi të qëndrueshëm për menaxhimin e mbeturinave të ngurta komunale; ii) krijimin e sistemit të monitorimit të cilësisë të ofrimit të shërbimit; iii) promovimin e sistemeve të minimizimit të mbeturinave 3R (reduktimi, riciklimi, ripërdorimi); iv) planifikimi buxhetor dhe faturimi i taksës për mbeturinat; v) përpilimi i raporteve për menaxhimin e mbeturinave dhe shkallën e inkasimit të taksës.
- c. Të drejtat dhe detyrat e gjeneruesve të mbeturinave;
- d. Detyrimet për pagesat e faturës së taksave të mbeturinave nga gjeneruesit në katër këste në vit. Në rast se gjeneruesit e mbeturinave nuk paguajnë dy këste të njëpasnjëshme, ata nuk do të mundësohen me shërbim nga kompania.
- e. Dispoziat ndëshkuese për të gjithë ata që shkelin nenet e rregullores. Këto gjopa vendosen nëse inspektori – zyrtari i mjedisit evidenton këto shkelje;

¹ Liçencën për menaxhimin e mbeturinave e lëshon Ministria e Mjedisit dhe Planifikimit Hapsinor, respektivisht Komisioni i Liçensimit

- f. Niveli i tarifave përkatëse për kategoritë e konsumatorëve: i) Amvisëritë për zonat urbane dhe zonat rurale; ii) tarifën për bizneset në varësi të sipërfaqes që ata kanë; iii) kosto për institucionet publike në varësi të zbrazeve të tyre

2.1.2 Struktura organizative në komunë për shërbimin e menaxhimit të mbeturinave

Aktualisht në Komunën e Vitisë, nën varësi të Kryetarit të Komunës janë 7 Drejtori, ku në varësi të Drejtorisë së Shërbimeve Publike dhe Emergjencës është 1 zyrtar për menaxhimin e mbeturinave, i cili merret me çështjet e shërbimit dhe të menaxhimit të mbeturinave. Ndërkohë në lidhje me vendosjen e gjobave mandatore për keq menaxhimin e mbeturinave në territorin e komunës, është përgjegjëse Drejtoria e Inspeksionit, ku aktualisht janë 2 inspektorë.

Ndërkohë drejtori të tjera në komunë kanë disa funksione të caktuara të cilat lidhen me aspektet e menaxhimit të mbeturinave:

- Drejtoria për Shërbime Publike dhe Emergjencë, si përgjegjëse për menaxhimin e të gjitha shërbimeve në pronat publike dhe komunale, është përgjegjëse për të monitoruar punët e kompanive të angazhuara për mirëmbajtjen dhe pastrimin e rrugëve dhe hapësirave të tjera komunale, ku ndër to janë edhe kompanitë për menaxhimin e mbeturinave komunale, të kontraktuara nga komuna apo regjionale.
- Drejtoria për Financa, Ekonomi dhe Zhvillim është përgjegjëse për caktimin e tarifave të shërbimit dhe mënyrën e vjeljes së saj.
- Drejtoria për Urbanizëm, Planifikim dhe Mbrojtje të Mjedisit, është përgjegjëse për hartimin e rregullores lokale për kontrollin e mbeturinave dhe hedhurinave brenda territorit të Komunës, si dhe siguron mbështetje në zhvillimin e projekteve në ruajtjen dhe mirëmbajtjen e mjedisit.
- Drejtoria e Inspeksionit, e cila është përgjegjëse për mbikëqyrjen dhe zbatimin e ligjeve dhe dispozitave të rregulloreve komunale në lëmin e Inspektoratit të Mbrojtjes së Mjedisit, Bujqësisë dhe Pylltarisë, si dhe dhe task forca për zbatimin e gjobave mandatore kundrejt atyre që nuk zbatojnë ligjin.

Komuna e shikon si shumë të nevojshme, nisur edhe nga detyrimet dhe përgjegjësitë ligjore që ia ngarkon kuadri ligjor, të ngrihet një sektor i veçantë për shërbimin e menaxhimit të mbeturinave në varësi të kësaj drejtorie. Sektori do të jetë i dedikuar plotësisht sistemit të menaxhimit të mbeturinave, duke ndjekur hap pas hapi zbatimin e planit dhe monitorimin e vazhdueshëm të kompanive publike dhe private për shërbimin e menaxhimit të mbeturinave.

Ndonëse kuadri ligjor i delegon të drejta komunës në lidhje me shërbimin e menaxhimit të mbeturinave, mungesa e një sektori për menaxhim të mbeturinave ka çuar në një situatë, ku cilësia e shërbimit të ofruar nga kompania nuk është gjithmonë në standardin e kërkuar, si pasojë e mos kontrollit dhe monitorimit rigoroz nga komuna.

2.1.3 Qeveria qendrore

Kuvendi i Republikës së Kosovës, si organi legjislativ i vendit, është përgjegjës për pjesën e miratimit të ligjeve, në këtë rast në fushën e menaxhimit të mbeturinave dhe në monitorimin e zbatimit të tyre nga komisionet ligjore. Më konkretisht ai është përgjegjës për: i) miratimin e ligjit për mjedisin, ligjit për mbeturinat dhe kuadrin ligjor relevant për fushën përkatëse; ii) nxjerrjen e strategjive për mbrojtjen e mjedisit; iii) dhënien e rekomandimeve dhe monitorimin e zbatimit të ligjeve nga komisionet e kuvendit.

Qeveria e Republikës së Kosovës, është organi përgjegjës për miratimin e Strategjisë për Menaxhimin e Mbeturinave si dhe për nxjerrjen e udhëzimeve administrative qeveritare.

Ministria e Infrastukturës është organi, i cili propozon, harton dhe mbikqyr zbatimin e kuadrit ligjor në fushën e menaxhimit të mbeturinave. *Departamenti për Mbrojtjen e Mjedisit* pranë kësaj ministrie, është organi përgjegjës për aspektet e politikës kombëtare dhe kuadrit ligjor dhe rregullator për menaxhimin e mbeturinave. Konkretisht detyrat e këtij departamenti janë:

- Propozon, harton dhe siguron bazën për krijimin e politikave për mbrojtjen e mjedisit;
- Harton dokumente Strategjike dhe legjislacionin për fushën e mbrojtjes së mjedisit;
- Propozon masa dhe projekte për rehabilitimin e zonave të "nxehta";
- Përcakton dhe propozon investimet dhe financimin në fushën e mbrojtjes së mjedisit;
- Kryen aktivitete administrative dhe profesionale për anëtarësim në Konventa, Traktate, Marrëveshje dhe Organizata ndërkombëtare, për mbrojtjen e mjedisit;
- Ofron mbështetje profesionale, për çështjet që kanë të bëjnë me shfrytëzimin e burimeve natyrore;
- Shqyrton dhe përgatit propozim-vendime për kërkesat e palëve, për çështje të ndryshme mjedisore;
- Përgatit raporte të ndryshme për çështjet mjedisore.

Ky departament në strukturën e tij ka katër divizione në varësi të tij:

- i. Divizioni për Edukimin dhe Ndërgjegjësimin Mjedisor;
- ii. Divizioni për Mbrojtjen nga Ndotja Industriale;
- iii. Divizioni për Mbeturina dhe Kimikate;
- iv. Divizioni për Mbrojtjen e Natyrës.

Divizioni i cili është drejtëpërdrejtë përgjegjës për sektorin e mbeturinave është *Divizioni për Mbeturina dhe Kimikate*. Ky divizion ndër detyrat dhe përgjegjësitë më të rëndësishme ka:

- Hartimin e Strategjisë për Menaxhimin e Mbeturinave dhe Plan Veprimin për Menaxhimin e Mbeturinave;
- Përgatitjen e programeve për monitorim dhe raportet për gjendjen ekzistuese të mbeturinave;
- Dhënien e licensave për menaxhimin e mbeturinave dhe dhënien e lejeve për eksport, import dhe tranzit të mbeturinave;
- Mbikqyrjen e zbatimit të kuadrit ligjor dhe menaxhimin e mbeturinave të rrezikshme.

2.1.4 Pushteti lokal

Pushteti lokal, ose organi ekzekutiv në nivel lokal (**Komuna**), është përgjegjës për hartimin dhe zbatimin e politikës lokale për menaxhimin e mbeturinave, cila duhet të jetë në harmoni me Strategjinë Kombëtare dhe Planin Kombëtar të Menaxhimit të mbeturinave. Koncretisht ato janë përgjegjëse për:

- Hartimin dhe miratimin e planeve lokale për menaxhimin e mbeturinave;
- Përcaktimet e lokacioneve, bazuar tek plani hapsinor, sipas nevojave përkatëse për menaxhimin e mbeturinave komunale;
- Përcaktimin e tarifave për shërbimet e grumbullimit dhe deponimit të mbeturinave komunale;
- Caktimin dhe mbikqyrjen e zbatimit të standardeve të shërbimit për ndërmarrjet e kontraktuara për grumbullimin e mbeturinave.

2.1.5 Kompanitë rajonale të menaxhimit të mbeturinave

Këto kompani janë kompani publike përgjegjëse për kryerjen e shërbimeve të grumbullimit, bartjen nga vendbanimet dhe deri tek deponitë e mbeturinave. Kompanitë rajonale publike e ofrojnë shërbimin për disa komuna në një rajon të caktuar dhe komunat që mundësohen me shërbim nga këto kompani kanë përfaqësuesin e tyre në bordin e kompanisë.

2.1.6 Kompanitë e tjera

Kompanitë për Menaxhimin e Deponive të Kosovës – KMDK –Këto kompani janë kompani shtetërore dhe janë përgjegjëse për menaxhimin e deponive regjionale të mbeturinave të komunave.

Në bazë të Ligjit nr. 03/L-087 për Ndërmarrjet Publike, Kompania për Menaxhimin e Deponive në Kosovë (KMDK SH. A.), është kompani e legalizuar dhe e licencuar për menaxhimin e deponive sanitare regjionale të mbeturinave Komunale në Republikën e Kosovës, e korporatizuar dhe e regjistruar si Shoqëri Aksionare konform Ligjit Nr. 02/L-123 për Shoqëritë Tregtare.

Kompanitë e licensuara, apo sektori privat, janë kompani të cilat licensohen nga Ministria e Infrastrukturës dhe ofrojnë shërbimet për grumbullimin, trajtimin, riciklimin, transportimin dhe deponimin e llojeve të ndryshme të mbeturinave.

III. ASPEKTEVE TEKNIKE NE MENAXHIMIN E MBETURINAVE

3.1 Të dhëna të përgjithshme mbi mbeturinat

3.1.1 Sasia e prodhuar e mbeturinave

Komuna e Vitisë, në kuadër të bashkëpunimit me PPP, ka kontraktuar kompaninë Eco-Higjena sh.p.k Gjilan – Njësia punuese Viti, i cili ofron shërbimin e menaxhimit të mbeturinave komunale dhe disa shërbime sekondare si, mirëmbajtjen e hapsirave publike (të gjelbërta), fshirjen e rrugëve dhe trotuarave dhe zonat e tregut të gjelbërt. Kjo kompani grumbullon dhe transporton mbeturinat e

Komunës së Vitisë në Deponinë regionale të Velekincës. Në grafikët më poshtë tregohet tendenca e sasisë së prodhuar të mbeturinave gjatë muajve të vitit 2018:

Figura 2 Sasia e mbeturinave të prodhuara gjatë katër viteve në Komunën e Vitisë
[Burimi: „Eco-Higjena sh.p.k Gjilan Njësia Punuese Viti”]

Nga grafiku shohim se sasia më e madhe e mbeturinave të grumbulluara në komunën e Vitisë është në periudhën e muajve të verës, ku totali vjetor shkon në 5,106 ton mbeturina në vit. Sipas të dhënave të mundësuar nga Raporti për Mbeturinat dhe Kimikatet, AMMK 2014, vlerësohet se Komuna e Vitisë gjeneron rreth 42 ton në ditë mbeturina komunale dhe rreth 70 ton në ditë gjithësej të gjitha llojet e mbeturinave (inerte, mbeturina komunale, mbeturina të rrezikshme, medicinale, biomasë etj). Komuna e Vitisë i dërgon mbeturinat në deponinë rajonale të Velekincës në Gjilan, kundrejt një tarife 5.7-6.6 €/ton.

3.1.2 Përbërja e fraksioneve të mbeturinave

Në vitin 2011 GIZ² në Kosovë ka kryer studim për përbërjen e fraksioneve të mbeturinave dhe në nivel kombëtar mbeturinat organike përbëjnë **43%** të rrymës së mbeturinave. Ndërsa fraksione të tjera të mbeturinave si lënda drusore, letra, plastika, qelqi, metalet, materialet e përbëra, tekstilet, mbeturinat EEE, si dhe kategori të tjera të papërcaktuara përbëjnë rreth **37%** të përbërjes së mbeturinave. Pjesa tjetër e fraksioneve të mbeturinave janë fraksione të parikuperueshme si mbeturina të higjenës, apo mbeturina ambulatorë, të cilat mund të bashkohen me pjesën e mbeturinave komunale, si dhe kategori të tjera mbeturinash.

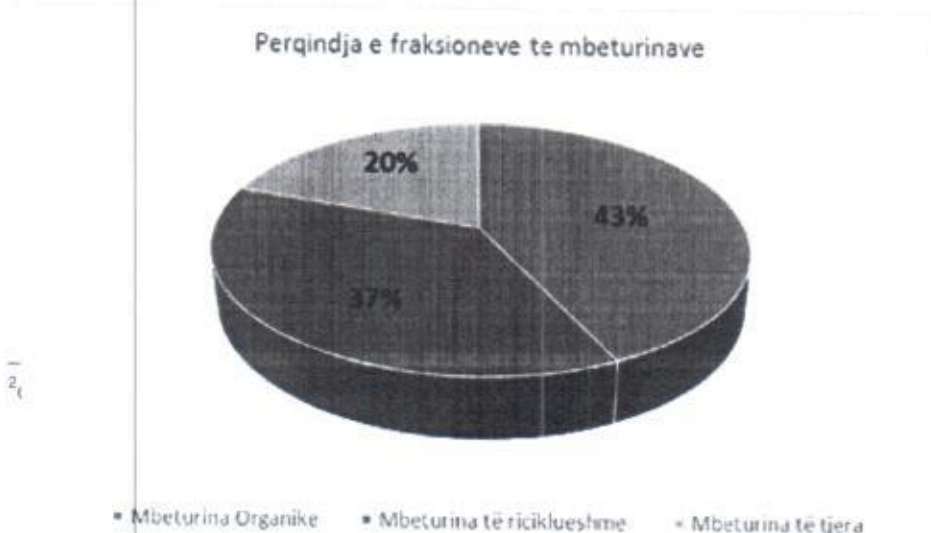

Figura 3 Përqindja e fraksioneve të mbeturinave në nivel Kombëtar
[Burimi: zhvilluar nga autori]

Ndërkohë në vitin 2011, Komuna e Vitisë ka zhvilluar një ushtrim për mbledhjen e mostrave në 4 lokacione në territorin e saj dhe kryerjen e ndarjes së fraksioneve të mbeturinave. Nga matjet e kryera, ka rezultuar se rreth 50% e fraksioneve të mbeturinave që përfundojnë në deponi janë organike, me prejardhje kryesisht nga mbeturina të kuzhinës, të ndjekura nga plastika, imtësira të tjera, dhe produktet higjienike. Në grafikun më poshtë tregohen më të zgjeruara përfundimet e këtij ushtrimi:

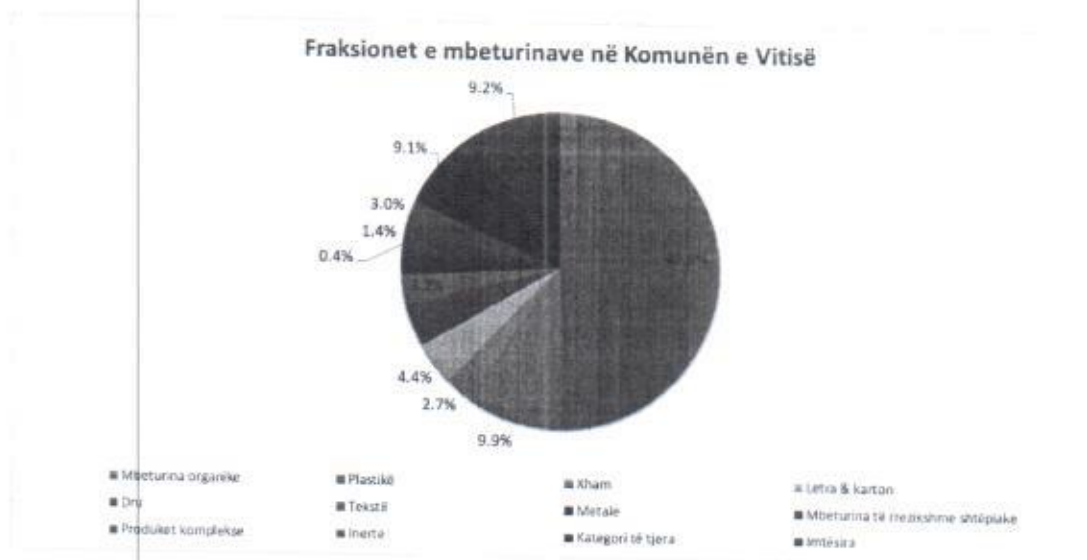

Figura 4 Përqindja e fraksioneve të mbeturinave në Komunën e Vitisë
[Burimi: Komuna e Vitisë]

Siç mund ta shohim nga grafiku, 49.6% e mbeturinave janë organike dhe potencial për t'u kompostuar, si dhe 19.8% e fraksioneve të mbeturinave janë potencial për t'u ricikluar.

3.1.3 Trendi i prodhimit të mbeturinave në komunë

Bazuar në dokumentet zyrtare të Republikës së Kosovës, në nivel kombëtar, koeficienti i rritjes së popullsisë parashikohet të jetë 1.2%³. Në tabelën mëposhtë parashikohet një trend i rritjes së popullsisë dhe sasisë së mbeturinave komunale në Komunën e Vitisë gjatë 10 viteve të ardhshme:

³ Agjësia e Statistikave të Kosovës 2015, Vlerësim Popullsisë e Kosovës 2015

Viti		2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029
Projeksiioni i rritjes së popullsisë (1.2%)	nr.	46,987	47,551	48,121	48,699	49,283	49,875	50,473	51,079	51,692	52,312
Projeksiioni i rritjes së sasisë së mbetjeve (ton) (1.2%)	% sipas rrymave	10,290	10,414	10,539	10,665	10,793	10,923	11,054	11,186	11,321	11,456

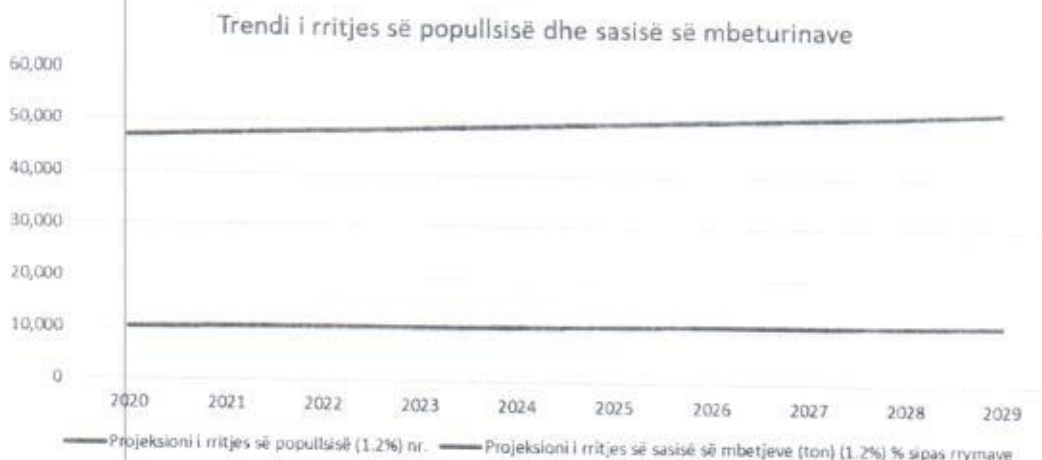

Figura 5 Trendi i rritjes së popullsisës dhe sasisë së mbeturinave gjatë 10 viteve të ardhshme [Burimi: zhvilluar nga autori]

3.2 Shërbimi i grumbullimit të mbeturinave

3.2.1 Skemat e grumbullimit të mbeturinave

Komuna e Vitisë, në kuadër të bashkëpunimit me PPP, ka kontraktuar kompaninë Eco-Higjena sh.p.k Gjilan – Njësia punuese Viti, i cili ofron shërbimin e menaxhimit të mbeturinave komunale dhe disa shërbime sekondare si, mirëmbajtjen e hapsirave publike (të gjelbërta), fshirjen e rrugëve dhe trotuareve dhe zonat e tregut të gjelbërt. Kjo kompani kryen faturimin dhe inkasimin e të hyrave nga tarifat e pastrimit nga amvisëritë, bizneset dhe institucioneve publike, të cilat i ka në sistem në sajë të kontratës „në shtëpi“. Nga të dhënat e mundësuar nga komuna, nga 8,369 konsumatorë në territorin e komunës (ekonomi familjare, biznese dhe institucione), vetëm 3,768 prej tyre janë në sistem, ku specifikisht 45% e ekonomive familjare janë në sistem, 39% e bizneseve janë në sistem dhe 100% e institucioneve janë në sistem, siç tregohet edhe në tabelën më poshtë:

Komuna	Klientë gjithsej në zonën kadastrale				Klientë të faturuar = shërbyer			
	Ekonomi familjare	Biznese	Institucione	Gjithësej	Ekonomi familjare	Biznese	Institucione	Gjithësej
Viti	7,520	800	49	8,369	3,404	315	49	3,768

Tabela 2 Situata e klientëve në Komunë e Vitisë

[Burimi: Kompani „Eco-Higjena sh.p.k Gjilan, Njësia Operative Viti“]

Grumbullimi i mbeturinave në Komunën e Vitisë, sipas të dhënave të mundësuar nga komuna, kryhet me kontenierë të përbashkët të vendosura në 6 pika kolektive në qytetin e Vitisë me kapacitet 1.1m³, rreth 60 kontenierë pika të ndryshme të qytetit. Këto pika kolektive në pjesën më të

madhe të rasteve janë të bizneseve apo institucioneve, të cilat kanë një kontratë me kompanië dhe marrin shërbimin e grumbullimit dhe transportit të mbeturinave. Ndërsa në shërbimin derë më derë në amviseri komuna nuk ka shpërndarë shporta apo qese. Ato janë pronë dhe zgjedhje e konsumatorit.

Ndërkohë Komuna e Vitisë në varësi të tipologjisë të zonave ku ka pika për grumbullimin e mbeturinave, ka evidentuar disa lloje të pikave të grumbullimit:

Grumbullimi Derë më derë në të gjitha ekonomitë familjare që janë pjesë e sistemit me shporta ose qese të cilat janë pronë e komunitetit

Në pikat institucione (kontenier 1.1m³)

Në Pika kolektive të përbashkëta (kontenier 1.1m³)

Në pikat biznese (kontenier 1.1m³)

Shërbimi i grumbullimit dhe transportit të mbeturinave në Komunën Vitisë kryhet gjatë 8 orarit 06:00-14:00, si në tabelën më poshtë:

Frekuenca	Lokacioni & orari
6 ditë në javë	Qyteti i Vitisë (06:00 – 14:00)

1 herë në javë

Në 28 fshatrat e komunës

Tabela 3 Frekuanca e ofrimit të shërbimit në Komunën e Vitisë

[Burimi: Kompani „Eco-Higjena sh.p.k Gjilan, Njësia Operative Viti“]

Komuna ofron shërbimin e grumbullimit dhe transportit të mbeturinave në 6 ditë të javës në qytetin e Vitisë, dhe 1 ditë të javës në 28 fshatra. Sipas të dhënave të deklaruara nga komuna 10 fshatrat e tjerë nuk janë të mbuluar me shërbim.

Në tabelën më poshtë tregohet më qartë se në cilat njësi administrative kryhet shërbimi i grumbullimit dhe transportit të mbeturinave gjatë 6 ditëve të javës:

Zona	E Hënë	E Mërkurë	E Enjte	E Premte	E Shtunë	E Dielë
Qyteti Viti	Viti (qendra e parë+rrugët dytësore)	Viti (qendra dhe zona e dytë)	Viti (qendra)	Viti (qendra + zona e parë)	Viti (qendra)	Viti (qendra)
Fshatrat	Drobeshe Smirë Begunca	Pozhoran (zona e parë) Qifllak Terpez (zona e parë) Kabashe Binqa Lubishte Potgorc/deponi	Sllatina e ulët dhe e Epërme Terpeza (pjesa e dytë) Fshat i Ri Germov Sadovin Qerkezve Trestenik Zhiti Balance Verban	Rruga e Kllokot Viti Budrik Radivojc Remik Ramishte Stublla		Goshicë Gjylekare

Tabela 4 Kalendari i ofrimit të shërbimit në territorin e Komunës së Vitisë

[Burimi: Kompani „Eco-Higjena sh.p.k Gjilan, Njësia Operative Viti“]

Ndërkonë në hartën më poshtë tregohet se si është i shpërndarë shërbimi i grumbullimit dhe transportit të mbeturinave në Komunë e Vitisë, të mundësuar nga AMMK dhe GIZ:

Figura 6 Niveli i ofrimit të shërbimit në territorin e Komunës së Vitisë
[Burimi: GIZ, AMMK]

Kompania ka angazhuar 3 vozitës dhe 6 punëtorë pastrimi (gjithësej 9 punonjës), për të kryer shërbimin e grumbullimit dhe transportin e mbeturinave në Komunën e Vitisë. Kompania ka 3 mjete (2 kompaktorë 12ton dhe 9 ton) dhe një kamion i hapur me kapacitet 1.5 ton për të kryer shërbimin e grumbullimit dhe transportit të mbeturinave për konsumatorët që janë pjesë e sistemit.

3.3 Trajtimi dhe asgjësimi i mbeturinave

3.3.1 Riciklimi dhe kompostimi

Sot tregu i mbeturinave të riciklueshme në Kosovë është në hapat e para të zhvillimit të tij. Megjithatë, në shumë komuna kanë filluar aktivitetin kompani të ndryshme, të cilat grumbullojnë, paketojnë ose përpunojnë fraksione të ndryshme të mbeturinave të riciklueshme, si letrën, plastikë, alumin etj. Furnizuesi kryesor të këtyre kompanive është sektori informal. Ky sektor vepron mbi baza

individuale dhe në kushte aspak higjino – sanitare, duke grumbulluar mbeturinat e riciklueshme, kryesisht në konteinerët publik apo në deponitë ilegale. Kompanitë private grumbullojnë lëndën e parë nga sektori informal, kundrejt një çmimi të caktuar për cilin fraksion: i) 17-23 cent/kg plastika; ii) 3-6.5 cent/kg letra dhe kartoni; iii) 80 cent/kg alumini. Zakonisht sasia mesatare e fraksioneve të grumbulluara nga këto kompani varion nga 8-10 ton mbeturina për secilin fraksion.

Kryesisht këto kompani kryejnë disa procese në stabilimentet e tyre: i) në rastin e plastikës ata mund ta kompresojnë dhe më pas e shesin, ose mund ta përpunojnë në formën e petezave dhe e shesin si lëndë të parë tek sektori i ambalazheve; ii) në rastin e letrës apo të kartonit, kryesisht grumbullohet dhe presohet për t'u shitur në treg. Pjesa më e madhe e produkteve të këtyre kompanive furnizon tregun e brendshëm.

Ndërkohë në komunë Vitisë nuk evidentohen raste të riciklimit. Gjithashtu për sa i takon kompostimit, në këtë komunë nuk evidentohen iniciativa në nivel komune. Mund të ketë raste sporadike në banesat private, ku vetë banorët kompostojnë kryesisht mbeturinat nga kopshtet.

3.3.2 Deponia

Kompania private Eco – Higjena sh.p.k Gjilan – Njësia punuese Viti i deponon mbeturinat në deponinë regionale të Velekincës në Gjilan, kundrejt një pagese **5.7-6 €/ton**. Komunitat të cilat i deponojnë mbeturinat në këtë deponi janë: Gjilani, Kamenica, Vitia, Novobërda, Kaçaniku, Shtimja dhe Ferizaji. Hapësira e deponisë është 24 ha dhe jetëgjatësia është 15 vite. Kapaciteti i përgjithshëm është 1,200 000 m³, ndërsa kapaciteti mujor është 4,000 ton. Deponia është kthyer në një vatër të nxehtë mjedisore pasi sistemi i instaluar nuk siguron asgjësim të sigurtë të mbeturinave dhe për këtë arsye, kjo deponi ka nevojë për një plan rehabilitimi për të ulur edhe ndotjen mjedisore dhe problemet që mund të shkaktohen në komunitetin përreth.

3.3.3 Deponitë ilegale

Sipas Ligji për Mbeturinat, komunitat janë të detyruara që të nxjerrin një regjistër të deponive ilegale në territorin e tyre, brenda një periudhe njëvjeçare, siç përcaktohet në nenin 81. Kjo detyrë duhet të kryhet nga inspektorët komunalë të mjedisit (neni 62), të cilët shpesh herë bashkëpunojnë me stafin përkatës të Ndërmarrjeve Publike. Ushtrimi i zhvilluar në Komunën e Vitisë për evidentimin e deponive ilegale, me mbështetjen e GIZ, ka evidentuar 35 deponi të tilla. Ekipi identifikues në terren ka fotografuar pikat ilegale, ka shënuar koordinata përkatëse dhe ka përcaktuar vëllimin përkatës të tyre si dhe ka përcaktuar fraksionet e mbeturinave që gjendeshin në deponi të ilegale. Në hartën më poshtë tregohet shpërndarja e deponive ilegale të evidentuara në Komunën e Vitisë:

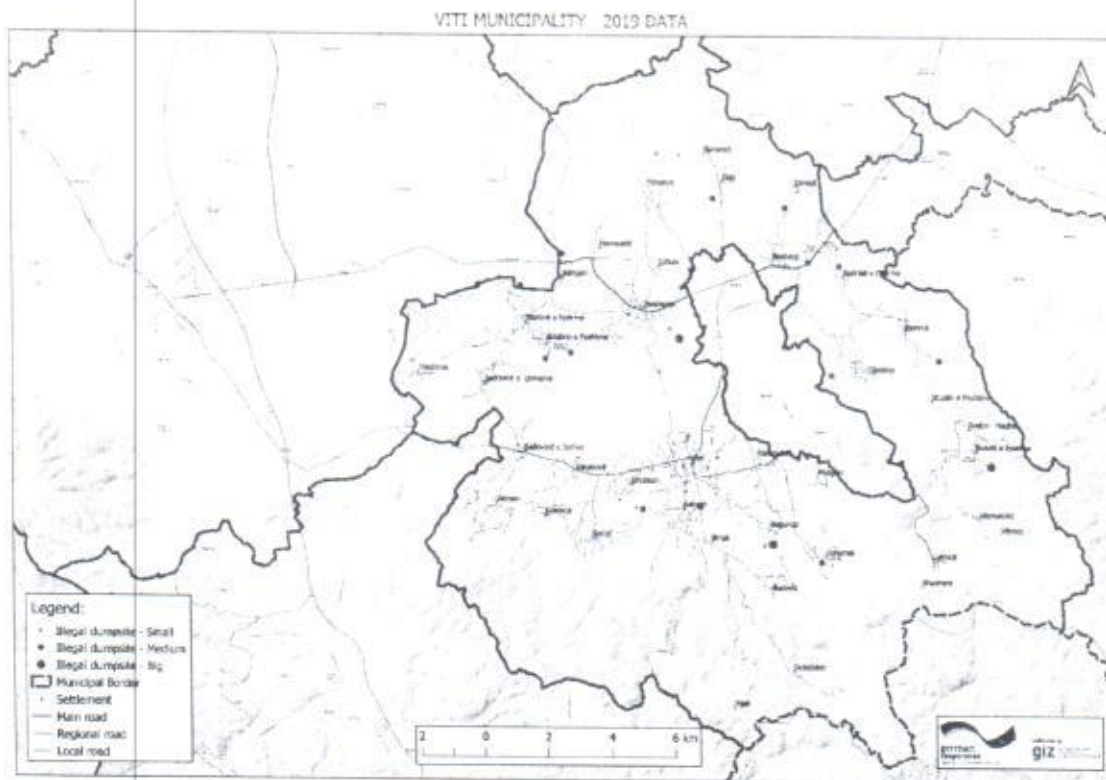

Figura 7 Deponitë ilegale të identifikuara në Komunën e Vitisë
[Burimi: GIZ, AMMK]

Sipas evidencave të marra në terren në grafikët më poshtë tregohen kategoritë e deponive ilegale sipas vëllimit të tyre dhe llojit të fraksioneve të mbeturinave që ndodhen në to:

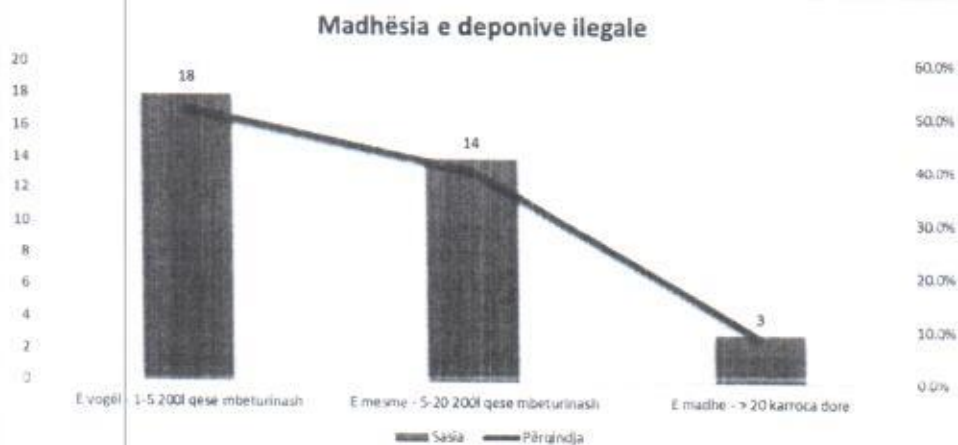

Figura 8 Madhësia e deponive ilegale
[Burimi: zhvilluar nga autori]

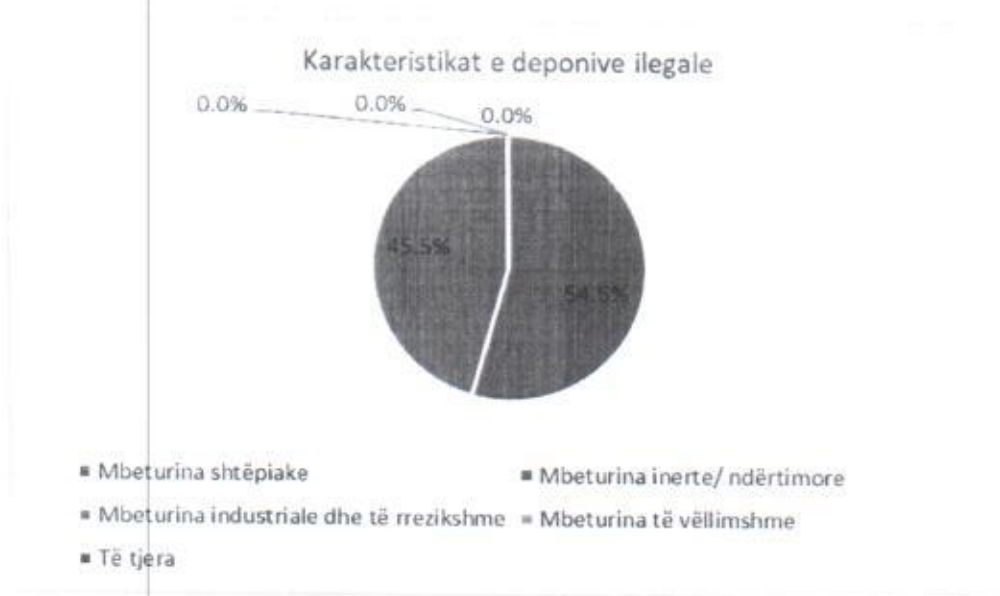

Figura 9 Karakteristikat e deponive ilegale
[Burimi: zhvilluar nga autori]

Siç mund të shohim nga grafikët, deponitë më të shumta në komunë janë nga mbeturinat organike, ku sipërfaqet më të zakonshme krahasohen me sasi mbi 5 qese prej 200litra.

IV. ASPEKTET FINANCIARE NE MENAXHIMIN E MBETURINAVE

4.1 Kosto e plotë e sistemit të menaxhimit të mbeturinave

Në llogaritjen e plotë të koston së shërbimit tëmenaxhimit të mbeturinave Komuna duhet të sigurojë të gjithë zërat e nevojshëm për tre shërbimet kryesore të sistemit tëmenaxhimit të mbeturinave: i) grumbullimi dhe transporti i mbeturinave; ii) deponia; iii) autoparku, ashtu siç janë paraqitur në diagramën më poshtë:

KOSTO E PLOTË E SHËRBIMIT TË MBETURINAVE		
I. KOSTO PËR GRUMBULLIMIN E MBETURINAVE	II. KOSTO PËR DEPONINË	III. KOSTO E AUTOPARKUT

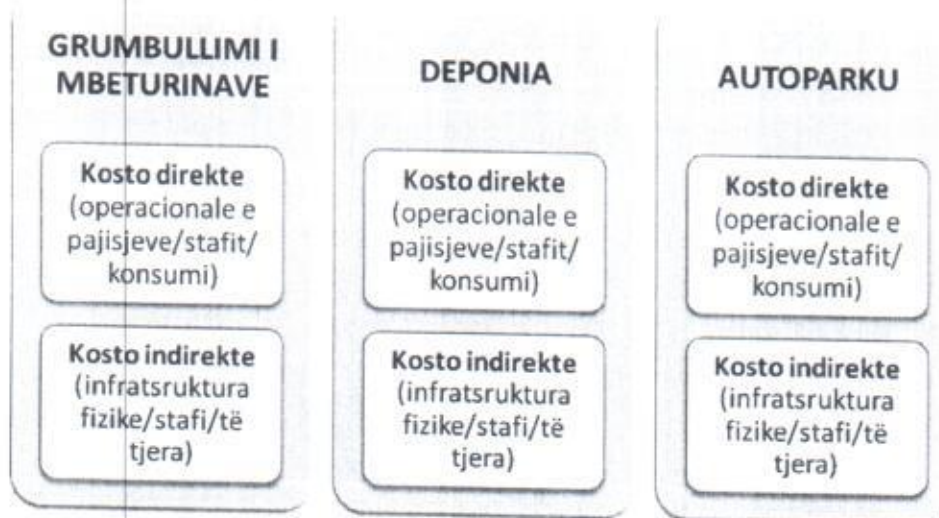

Figura 10 Kosto e plotë e shërbimit të menaxhimit të mbeturinave
[Burimi: metodologjia e GLZ, përshtatur nga autori]

Në rastin e Komunës të Vitisë, Komuna nuk deklaron të ketë llogaritur një kosto të plotë të shërbimit të grumbullimit dhe menaxhimit të mbeturinave. Komuna ndonëse nuk e ofron vetë shërbimin e menaxhimit të mbeturinave në sajë të detyrimeve që ja përcakton ligji për menaxhimin e mbeturinave, ka për detyrë të llogarisë dhe të njohë koston e plotë të shërbimit të menaxhimit të mbeturinave sipas zërave të përcaktuar më lart. Në këtë mënyrë komuna arrin të kuptojë realisht kostot specifike të të gjitha shërbimeve të menaxhimit të mbeturinave, dhe mund të përcaktojë qartësisht nivelin e tarifave të pastrimit me synim mbulimin e plotë të koston.

Ndërkohë kompania regjionale, e cila ofron shërbimin e grumbullimit dhe transportit të mbeturinave në 50% të klientëve të komunës, ka llogaritur disa kosto të cilat kryesisht janë kosto operative dhe ato të stafit. Në tabelën më poshtë tregohen këto kosto, të cilat më pas do të krahasohen me inkasimet e deklaruar nga kompania, për të kuptuar se sa potencial ka komuna për të mundësuar shërbimin (me prokurim ose me mjetet e veta) nëse ajo do të marrë përsipër inkasimin e tarifës, edhe pse vetëm 50% e klientëve janë në sistem.

Zërat e buxhetit sipas kompanisë		€/vit
Shpenzimet për karburant		31,697.00
Kostot për deponimin e mbeturinave		29,259.63
Kosto operative për stafin direkt të punëtorëve (15)		58,440.00
Kosto për stafin indirekt të punëtorëve (6)		26,640.00
Kostot indirekte administrative		1,420.00
Gjithësej		147,456.63

Tabela 5 Kosto e shërbimit të grumbullimit dhe transportit të mbeturinave në Komunë e Vitisë
[Burimi: Kompani „Eco-Higjena sh.p.k Gjilan, Njësia Operative Viti“]

4.2 Sistemi i tarifave të menaxhimit të mbeturinave

Autoriteti i vetëm për caktimin e tarifave të shërbimeve për menaxhimin e mbeturinave pas shuarjes së veprimtarisë së ZRRUM-it (Zyra Rregullative për Ujin dhe Mbeturinat), sipas bazës ligjore janë Komunitetet e Republikës së Kosovës.

Komuna e Vitisë ka këtë nivel të tarifave sipas kategorive të konsumatorëve që janë në sistem dhe kanë një kontratë me kompaninë rajonale që kryen shërbimin në territorin e komunës:

Kategoritë e konsumatorëve	Tarifa e pastrimit €/muaj (pa TVSH)	Tarifa e pastrimit €/muaj (me TVSH)
Amvisëritë	4.63	5.00
Kiosqet, argjent. fotograf. avak. etj	7.57	8.18
Serviset, butikat, këmbimoret, etj	5.40	5.83
Furrat, ordinancat, sh. ushqimore, etj	11.91	12.86
Shitje ushqim & tekstilit, etj. -zona 2	9.74	10.52
Restaurantet, podruktet e pijeve, etj. zona 2	20.23	21.85
Pompat e benz., restaurantet, etj. zona 2	18.13	19.58
Depo materiale ushqimore, Supermarketet, etj	25.78	27.84
Mishtore, kopështet bujqësore, etj.	20.23	21.85
Bizneset & institucionet me Kontenier 1.1 m ³	11.19	12.08
Bizneset & institucionet me Kontenier 4.5 m ³	29.17	31.50

Tabela 6 Niveli i tarifave të pastrimit sipas kategorive të konsumatorëve
[Burimi: Kompani „Eco-Higjena sh.p.k Gjilan, Njësia Operative Viti”]

Kompania Publike KRM “Eco-Higjena sh.p.k Gjilan, Njësia Operative Viti” bën inkasimin e tarifës së mbeturinave dhe nga të dhënat e mundësuar prej saj, në tabelën dhe grafikun më poshtë jepet përqindja e inkasimit të 50% të klientëve të komunës të cilët janë në sistem, gjatë vitit të fundit:

Kategoritë e konsumatorëve	Faturuar (€/vit)	Inkasuar (€/vit)	%
Amvisëritë	194,091.69	188,597.45	97%
Bizneset	36,382.98	40,705.01	112%
Institucionet	25,613.62	21,184.12	83%
Totali	256,088.29	250,486.58	

Tabela 7 Niveli i inkasimit të tarifave të konsumatorëve
[Burimi: Kompani „Eco-Higjena sh.p.k Gjilan, Njësia Operative Viti”]

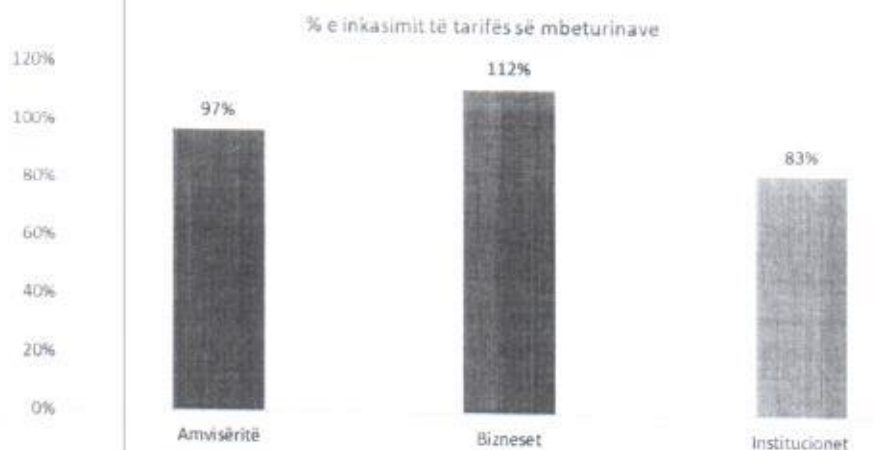

Figura 11 Përqindja e inkasimit të tarifës së mbeturinave kundrejt faturimit
[Burimi: zhvilluar nga autori]

Nga grafiku shohim se niveli i grumbullimi të tarifave për të tre kategoritë e konsumatorëve është relativisht i lartë, pothuajse 100%. Nëse do ta krahasojmë me koston e mundësuar nga kompania, mund të themi që ajo mbulohet plotësisht nga inkasimi i tarifave, por përsëri ky përfundim bazohet vetëm për 50% të konsumatorëve të cilët mundësohen me shërbim.

Ndonëse kemi një informacion në lidhje me nivelin e inkasimit të tarifës, komuna duhet të dijë sa është kosto reale e shërbimit të grumbullimit të mbeturinave, për të kuptuar që ndonëse ka një performancë relativisht të mirë të grumbullimit të tarifës, njohja e koston së plotë do t'i japë mundësinë komunës të kuptojë nëse realisht mbulohet apo jo kosto nga inkasimi i tarifave.

V. PLANIFIKIMI I MENAXHIMIT TË MBETURINAVE

5.1 Objektivat dhe targetat e Strategjise dhe Planit Nacional për Menaxhimin e Mbeturinave

Sipas Strategjisë dhe Planit Nacional të Republikës së Kosovës për Menaxhimin e Mbeturinave qëllimi i kryesor është krijimi i një kornize masash, të cilat do të synojnë zvogëlimin e sasisë së mbeturinave që krijohen në burim, zvogëlimin e sasisë së tyre që shkojnë në deponi dhe zhvillimin e një infrastrukture për ngritjen e një sistemi të integruar për menaxhimin e mbeturinave. Gjatë periudhës kohore 10 vjeçare 2013-2022 të zbatimit të saj, strategjia ka vendosur tre periudha kohore të rëndësishme (2015 – 2019 – 2022) dhe targetat përkatëse:

i. Grumbullimi i mbeturinave komunale

ii. Ndarja në fraksione e mbeturinave komunale

iii. Trajtimi i mbeturinave

iv. Sasia e mbeturinave të hedhura në deponi

v. Sasia e mbeturinave të biodegradueshme të hedhura me mbeturinat komunale

Siç mund ta shohim, strategjia synon rritjen e shkallës të mbulimit me shërbim, rritjen e përqindjes të ndarjes dhe grumbullimin e ndarë të mbeturinave, rritjen e përqindjes të trajtimit të mbeturinave, si dhe zvogëlimin e sasisë të mbeturinave që shkojnë në deponi dhe zvogëlimin e sasisë të mbeturinave të biodegradueshme që grumbullohen me ato komunale. Trajtimi i mbeturinave në deponitë mbetet një nga mënyrat përfundimtare të trajtimit të mbeturinave në Republikën e Kosovës deri në fund të dhjetëvjeçarit të strategjisë (2022).

5.2 Objektivat e Ligjit për Menaxhimin e Mbeturinave

Në Ligjin nr.04/l-060 "Për menaxhimin e mbeturinave", 2012, i amenduar, përcaktohet detyrimi për hartimin dhe zbatimin e planit lokal të menaxhimit të mbeturinave si dhe rregulloreve përkatëse për të gjithë komponentët e shërbimit të menaxhimit të mbeturinave nga Komuna. Konkretisht komuna ka si detyrim ligjor:

1. Hartimin e planit komunal për menaxhimin e mbeturinave, i cili duhet të jetë në harmoni me planin nacional;
2. Zbatimin e planit komunal për menaxhimin e mbeturinave;
3. Hartimin e rregulloreve me përgjegjësitë dhe detyrimet për organizimin dhe ofrimin e shërbimit të menaxhimit të mbeturinave në territorin e tyre;
4. Krijimin dhe mirëmbajtjen e një sistemi për informimin e publikut dhe raportimin mbi punën e bërë dhe përgatitjen e një raporti vjetor për menaxhimin e mbeturinave;
5. Identifikimin e deponive të egra në territorin e tyre dhe zhvillimin e projekteve për rehabilitimin e tyre;
6. Përcaktimin e tarifave dhe mënyrën e inkasimit të mjeteve financiare për shërbimet komunale;
7. Aplikimin e procedurave të prokurimit për përzgjedhjen e personave të licensuar për grumbullimin dhe transportin e mbeturinave në territorin e tyre;
8. Mbikqyrjen dhe kontrollin e aktiviteteve të menaxhimit të mbeturinave në territorin e tyre përmes inspektorëve të mjedisit në komunë;
9. Bashkëpunimin ndërvendor midis dy ose më shumë komunave për menaxhimin e mbeturinave;
10. Përcaktimin e sasisë dhe llojit të mbeturinave që pritet të krijohen duke identifikuar llojin dhe origjinën e tyre;
11. Hartimin e skemave dhe programeve për mbledhjen e mbeturinave (nga amvisëritë, bizneset dhe industria);
12. Hartimin e programeve për grumbullimin e ndarë, sidomos grumbullimin e rrymave të rrezikshme;
13. Hartimin e propozimeve teknike të dhura në lidhje me ripërdorimin dhe riciklimin e mbeturinave;
14. Hartimin e programeve për ngritjen e vetëdijes publike dhe edukimin në lidhje me menaxhimin e mbeturinave;
15. Vlerësimin dhe llogaritjen e kostove për aktivitetet/projektet e planifikuara për menaxhimin e mbeturinave dhe identifikimin e fondeve për zbatimin e tyre.

5.3 Vizioni i planit komunal

Gjatë procesit të hartimit të planit lokal për menaxhimin e mbeturinave, grupi i punës nga Komuna e Vitisë, përfaqësues të KRM "Eco-Higjen sh.p.k Gjilan Njësia Punuese Viti", grupi i punës i EcoDES Studio, organizata CEAE dhe GIZ Pristine zhvilloi një proces analizimi dhe diskutimesh për të formëzuar vizionin e planit.

Figura 12 Procesi i diskutimeve me grupin e punës për hartimin e planit
[Burimi: zhvillimi nga autori]

Duke iu referuar statusit aktual të menaxhimit të mbeturinave, prioriteteve të përgjithshme dhe konkrete si dhe pritshmërive lokale për zhvillimin e këtij sektori, vlerave dhe normave qytetare, realiteteve dhe sfidave, dhe dëshirës e bindjes për ndryshim, u ra dakord që vizioni i komunës të formëzohet si më poshtë:

“Komuna e Vitisë, një komunë që ofron shërbime efikase të menaxhimit të mbeturinave në të gjithë territorin e saj, duke siguruar një qëndrueshmëri financiare, mjedisore dhe sociale në komunitet”.

Nga diskutimet dhe takimet e zhvilluara me përfaqësues të Komunës së Vitisë, në sajë të analizës të gjendjes ekzistuese të shërbimit të menaxhimit të mbeturinave, sëbashku me komunën u dakortësuan këto objektiva të planit:

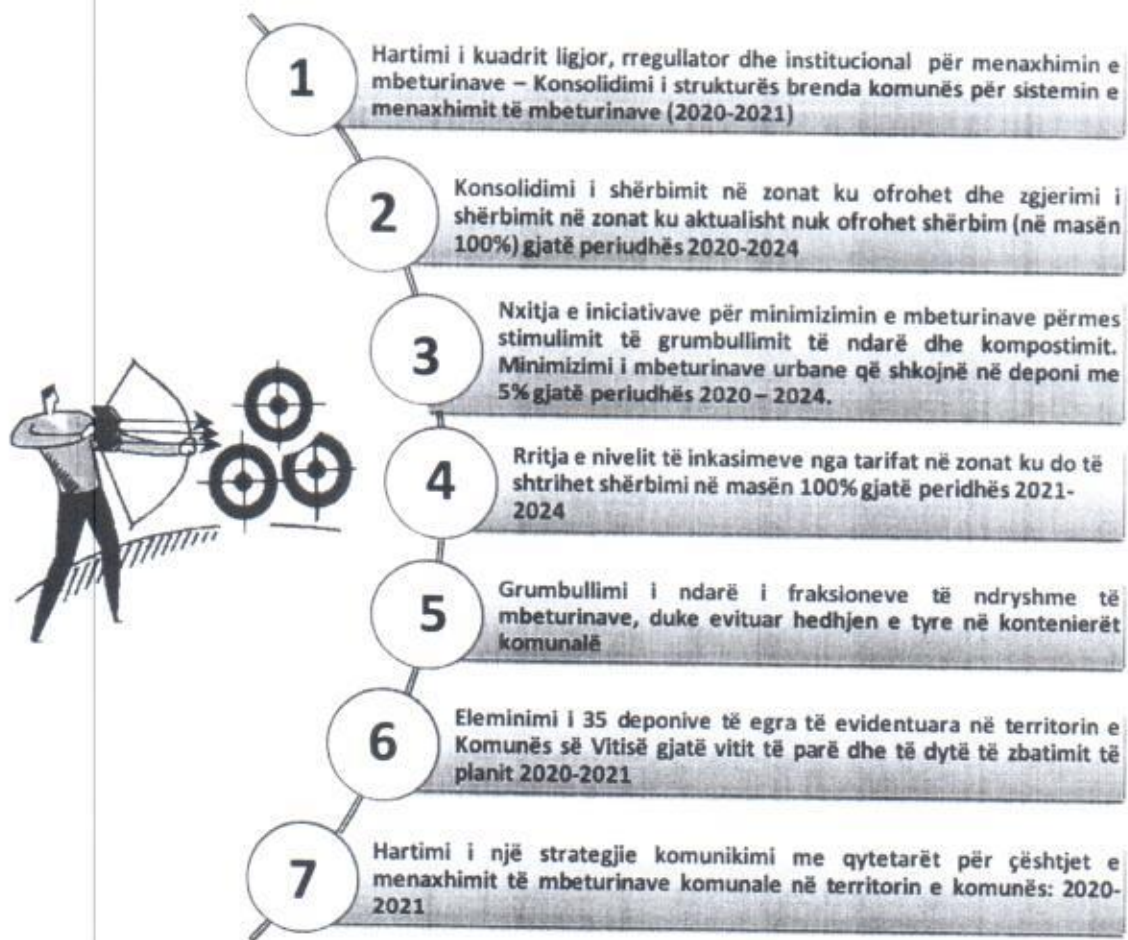

Figura 13 Objektivat e planit të menaxhimit të mbeturinave
[Burimi: zhvillimi nga autori]

5.4 Objekti i Planit

Në bazë të legjislacionit ekzistues⁴, ky plan do të fokusohet në rrymën e mbeturinave komunale për të cilën Komuna e Vitisë është drejtëpërdrejtë apo pjesërisht përgjegjëse. Në varësi nga **ekspozimi i rrezikshmërisë** mbeturinat, sipas këtij ligji kategorizohen si: i) mbeturina inerte; ii) mbeturina të parrezikshme; iii) mbeturina të rrezikshme; dhe në varësi të **llojit mbeturinat** klasifikohen në: i) Mbeturina komunale; ii) mbeturina komerciale; iii) mbeturina industriale; iv) mbeturina medicinale.

Në lidhje me **burimet e gjenerimit të mbeturinave**, mbeturinat komunale ndahen në dy rryma mbeturinash, sipas burimit të origjinës: (MA) mbeturinat e prodhuara nga amvisëritë; (MB) mbeturinat e prodhuara nga bizneset dhe industritë, ku përbërja e mbeturinave nuk ndryshon nga karakteristikat e mbeturinave urbane.

⁴ Ligjin nr. 04/I-060 "Për menaxhimin e mbeturinave", 2012, Kreu III "Llojet – Klasifikimi dhe karakterizimi i mbeturinave", neni 6 "Llojet e mbeturinave"

Plani do të fokusohet drejtëpërdrejtë në dhënien e zgjidhjes për mbeturinat e parrezikshme nga amvisëritë dhe bizneset e vogla komerciale, të cilat prodhojnë mbeturina komunale (inerte, komunale, komerciale, të vëllimshme, dhe mbeturinat nga ndërtimet dhe demolimet e objekteve ndërtimore brenda territorit të tyre). Në lidhje me kategoritë e tjera të mbeturinave, plani do të japë disa konsiderata të përgjithshme, të cilat duhet t'i ketë parasysh për të siguruar që ato të mos hidhen nga gjeneruesit e tyre në kontenerët kolektivë.

Në diagramën më poshtë jepet skema e mbeturinave komunale, përgjegjësi e komunës për t'u menaxhuar:

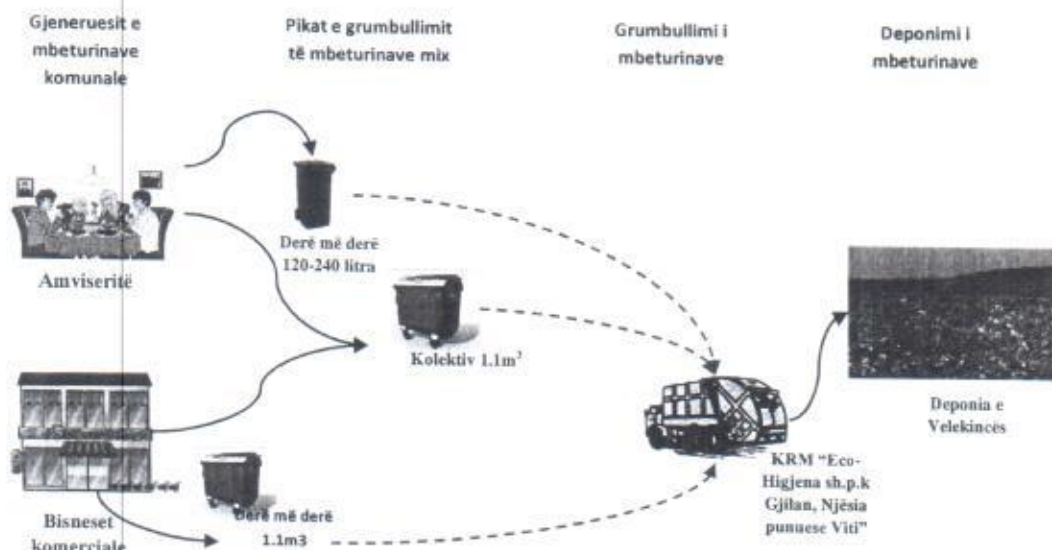

Figura 14 Skema e rrymës të mbeturinave komunale
[Burimi: zhvilluar nga autori]

Ky ligj gjithashtu, në *Kreun VI* të tij "Përgjegjësitë dhe Detyrimet për Menaxhimin e mbeturinave" përcakton përgjegjësitë dhe detyrimet për aktorët e mëposhtëm të cilët janë pjesë e ciklit të menaxhimit të mbeturinave:

- **Përgjegjësitë dhe detyrimet e zotëruesit të mbeturinave** – zotëruesi i mbeturinave është personi i licensuar përgjegjës për mbledhjen, grumbullimin, transportimin, trajtimin, përpunimin, magazinimin, riciklimin dhe deponimin e mbeturinave;
- **Përgjegjësitë dhe detyrimet e prodhuesit dhe importuesit e produkteve** - Prodhuesi i mbeturinave dhe importuesi i mallrave me potencial për krijimin e mbeturinave janë përgjegjës për menaxhimin e mbeturinave të krijuara nga produktet e tij;
- **Përgjegjësitë dhe detyrimet e prodhuesit të mbeturinave** – përgjegjës për menaxhimin e plotë të mbeturinave që prodhon ose dorëzimin e tyre për trajtimin dhe deponim tek personat e licensuar;
- **Përgjegjësitë dhe detyrimet e transportuesit të mbeturinave** – ata duhet të jenë të licensuar për transportin e mbeturinave, dhe duhet të kryejnë këtë proces bazuar në kushtet e licensës për transport;

- Përgjegjësitë dhe detyrimet e operatorit për trajtimin dhe përpunimin e mbeturinave – këta operatorë duhet të jenë të licensuar për trajtimin dhe përpunimin e mbeturinave në impiantin e tyre bazuar në kushtet e licensës;
- Përgjegjësitë dhe detyrimet e operatorit në deponi të mbeturinave - këta operatorë duhet të jenë të licensuar për deponimin e mbeturinave në impiantin e tyre bazuar në kushtet e licensës.

VI. HARTIMI DHE PERSHKRIMI I MASAVE PËR TË ARRITUR OBJEKTIVAT

Plani lokal për menaxhimin e mbeturinave bazohet në 7 objektiva kryesorë, të cilët do të detajohen në aktivitete konkrete sipas afateve kohore dhe përgjegjësi përkatesë. Bazuar në analizën e kryer të gjendjes ekzistuese dhe planeve që ka komuna në të ardhmen, në plan propozohet ndarja e komunës në pesë zona funksionale të ofrimit të shërbimit.

6.1 Aktivitetet kryesore për të përmbushur OBJEKTIVIN I të planit

Si objektiv të parë, Komuna e Vitisë ka hartimin e një kuadri ligjor dhe rregullator për menaxhimin e mbeturinave. Ky kuadër do të konsistojë në konsolidimin e strukturës brenda komunës për sistemin e menaxhimit të mbeturinave, duke filluar që në vitin e parë të zbatimit të planit (viti 2020), bazuar në 5 aktivitetet kryesore si në diagramën më poshtë:

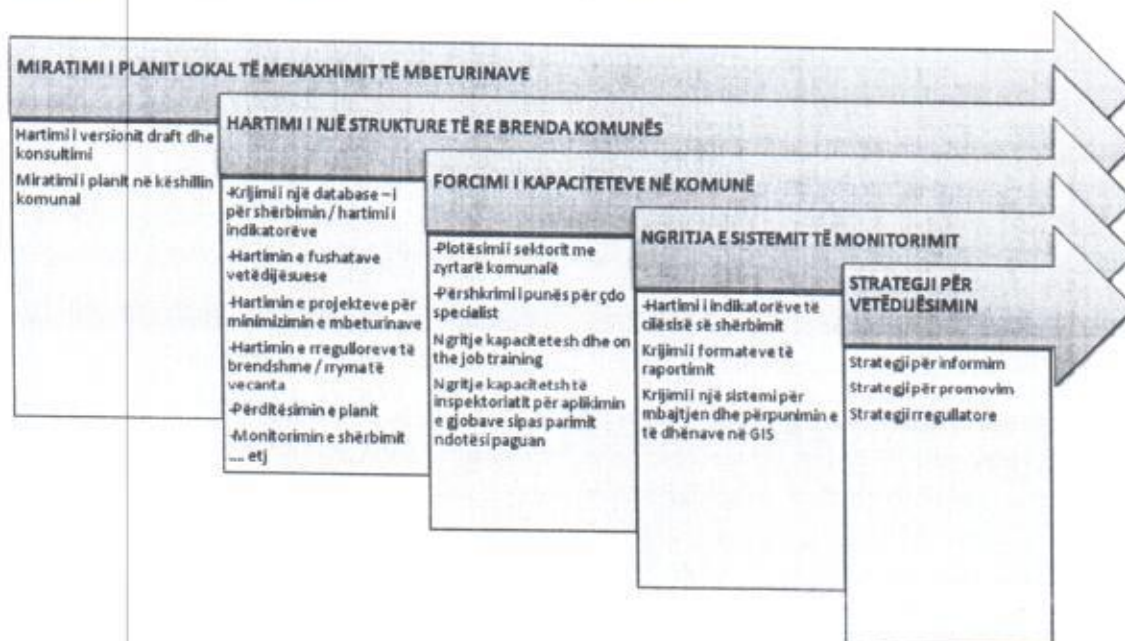

Figura 15 Aktivitetet e Objektivit I
[Burimi: zhvilluar nga autori]

Ky objektiv për komunën, konkretisht do të thotë që ajo duhet të zbatojë një sërë aktivitete dhe nën aktivitete duke filluar nga viti 2020 të listuara si më poshtë:

6.1.1 Miratimi i planit lokal të menaxhimit të mbeturinave

Aktualisht Komuna e Vitisë, në kuadër të asistencës teknike nga EcoDES Studio, si një financim i GIZ Kosovë, ka filluar procesin e hartimit të planit, ku është ngritur grupi i punës me përfaqësues nga të gjitha palët dhe kanë përfunduar analizat teknike dhe financiare të gjendjes ekzistuese. Gjithashtu janë hartuar objektivat dhe plani i veprimit, dhe plani aktualisht është në fazën e miratimit në kuvend. Duke qënë që plani ka një afat 5 vjeçar, dhe duhet të rishikohet çdo 5 vjet, është e rëndësishme ngritja e një strukture institucionale, e cila do të sigurojë hartimin, zbatimin, monitorimin dhe rishikim e tij.

6.1.2 Konsolidimi i stukturës brenda komunës

Kjo strukturë që do të krijohet në komunë do të jetë përgjegjëse për hartimin e një sërë instrumentash, të cilët do të drejtojnë organizimin e shërbimit të menaxhimit të mbeturinave. Këto instrumenta do të fokusohen në krijimin e një inventari të plotë të klientëve (gjeneruesit e mbeturinave) në territorin e Komunës, duke u pasuar më pas në hartimin e programeve rregullatore, planifikuese dhe vetëdijësuese. Konkretisht instrumentet që duhet të zhvillojë komuna janë si më poshtë:

- Krijimi i një databaze për shërbimin/hartimi i indikatorëve
- Hartimin e fushatave vetëdijësuese
- Hartimin e projekteve për minimizimin e mbeturinave
- Hartimin e rregulloreve të brendshme/fraksione të veçanta
- Përditësimin e planit lokal të menaxhimit të mbeturinave në varësi të zhvillimeve të ndryshme
- Monitorimin e shërbimit nga zyrtari për menaxhimin e mbeturinave.

Konkretisht Komuna parashikon që në periudhën 2020-2021 të formojë Njësinë (Sektorin) për menaxhimin e mbeturinave komunale nën varësinë e Drejtorisë për Shërbimet Publike duke e plotësuar stafin e kësaj njësie me të paktën 3 zyrtarë. Në lidhje me këtë objektiv komuna duhet të parashikojë një kosto të përafërt për ngritjen e këtij sektori me stafin përkatës në shumën deri në **17,000 euro**, mjete këto që do të sigurohen qoftë nga Komuna ose ndonjë donator eventual i mundshëm.

6.1.3 Ngritja e kapaciteteve brenda komunës

- Përshkrimi i punës për çdo specialist, konkretisht për zyrtarin/zyrtarët e ambientit në komunë
- Ngritje kapacitetesh me anë të trajnimeve në vendin e punës në lidhje me aspekte të ndryshme në fushën e menaxhimit të mbeturinave:
 - a. **Moduli 1:** Planifikimi i grumbullimit, magazinimit dhe transportit të mbeturinave komunale

- b. **Moduli 2:** Minimizimi i mbeturinave: i) Minimizimi/reduktimi i mbeturinave; ii) Reduktimi i mbeturinave në burim; iii) Kompostimi i mbeturinave; iv) Ndarja dhe riciklimi i mbeturinave
- c. **Moduli 3:** Aspektet ekonomike të shërbimit të menaxhimit të mbeturinave: i) Financimi i menaxhimit të mbeturinave komunale; ii) Planifikimi i sistemit të financimit të qëndrueshëm të menaxhimit të mbeturinave; iii) Hartimi i buxhetit vjetor të menaxhimit të mbeturinave; iv) Strategjia për përcaktimin e tarifave dhe mbulimin (strategjia për optimizimin e koston)
- d. **Moduli 4:** Organizimi i shërbimeve, aspektet institucionale, rregullatore, informuese dhe monitoruese të menaxhimit të mbeturinave: i) Organizimi lokal i menaxhimit të mbeturinave; ii) Kontrolli i cilësisë së shërbimit; iii) Rregullat dhe rregulloret; iv) Informimi dhe komunikimi.

Për secilin nga këto Module, mund të zhvillohen dy seanca trajnimi 2 ditore, të ndarë në pjesën teorike dhe në pjesën praktike për secilin modul. Zhvillimi i këtyre moduleve do të kërkojë angazhimin e ekspertizës së jashtme për hartimin e tyre (dy ditë përgatitore për secilin modul) si dhe zhvillimin e këtyre trajnimeve, mesatarisht 2 ditë për trajnim në varësi të kërkesës dhe nevojës. Një kosto e përafërt që komuna duhet të parashikojë për hartimin dhe organizimin e këtyre moduleve, duke llogaritur edhe kostot logjistike, llogaritet të jetë **7,200 euro**.

6.1.4 Hartimi i një sistemi monitorimi për matjen e performancës të shërbimit

- Hartimi i indikatorëve të cilësisë së shërbimit
- Krijimi i formateve të raportimit
- Krijimi i një sistemi për mbajtjen dhe përpunimin e të dhënave në GIS, ku do të rregjistrohen:
 - i. Të gjithë konsumatorët që janë pjesë e sistemit të inkasimit dhe mundësohen me shërbim
 - ii. Të gjitha pikat e grumbullimit kolektiv të mbeturinave, deponitë e depozitimit të mbeturinave
 - iii. Modelimi i itinerarëve që mjetet teknologjike do të kryejnë në komunë

6.1.5 Hartimi i një programi vetëdijësimi për minimizimin e mbeturinave

Komunitetet dhe nevoja për të ndryshuar sjelljen janë çështjet kyçe të një programi për parandalimin e gjenerimit të mbeturinave, megjithatë depërtimi në sjelljen e konsumatorit dhe biznesit do të rrisin efikasitetin e masave të zgjedhura. Një përjasje e integruar e këtyre masave është e domosdoshme, që në mënyrë substanciale të adresohet problemi i menaxhimit të mbeturinave dhe të ndryshohet mentaliteti dhe mënyra e menaxhimit të burimeve deri tani.

Një program për parandalimin e gjenerimit të mbeturinave në nivelin komune duhet të jetë një plan i detajuar, i cili integron interesat dhe shqetësimet e palëve të interesuara dhe të prekura (aktorëve), bazuar në një angazhim të tyre për të marrë pjesë në këtë program. Detyra kryesore e një programi për parandalimin e gjenerimit të mbeturinave është të ofrojë një vizion të përgjithshëm dhe një përjasje që mbështetet mbi iniciativat ekzistuese, duke harmonizuar dhe integruar masat plotësuese efikase dhe efektive. Për të hartuar një program të tillë është e këshillueshme që komuna të ndjekë një përjasje me hapat e mëposhtëm:

- i. Vizioni se si sistemi i përgjithshëm ekonomik i komunës, i cili gjeneron mbeturina mund dhe duhet të punojë në një periudhë - për shembull 10 vjeçare;
- ii. Objektivat të cilat do të drejtojnë programin;
- iii. Zonat prioritare se ku do të fokusohet programi;
- iv. Zgjedhja dhe kombinimi i masave që do të sjellin me efikasitet ndikime më të ulta në sistemet mjedisore.

Në secilin prej hapave fokusi fillimisht duhet të jetë i hapur për të përfshirë të gjitha opsionet efikase dhe pastaj duhet të ngushtohet drejt filtrimit të opsioneve më të efektshme. Ndërkohë që objektivat dhe masat e përzgjedhura duhet të lejojnë programin për parandalimin e gjenerimit të mbeturinave të përmbushin detyrën e tij, siç përmbledhet në figurën e mëposhtme.

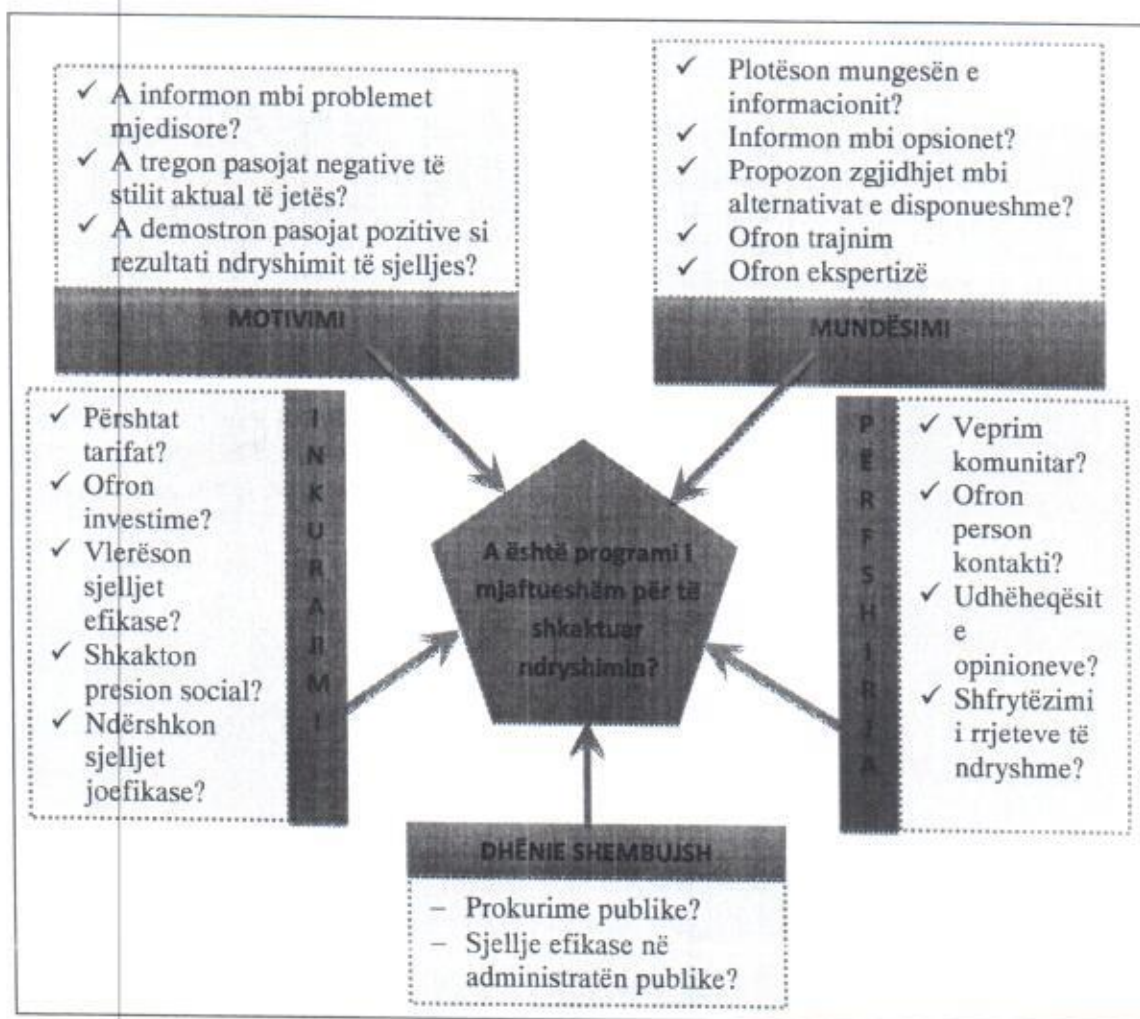

Figura 16 Detyrat e programit të parandalimit të mbeturinave
[Burimi: adoptuar nga Jackon 2005⁵]

⁵ Jackon, T. (2005): Motivating sustainable consumption. Sustainable Development Commission, Stirling, UK.

Nisur nga sa më lart komuna duhet të hartojë dhe promovojë një strategji për parandalimin e gjenerimit të mbeturinave bazuar në tre shtylla kryesore: i) Programet e informimit; ii) Programet e promovimit; iii) Programet rregullatore. Në figurën më poshtë mundësohet një informacion më i zgjeruar në lidhje me tre shtyllat e kësaj strategjie:

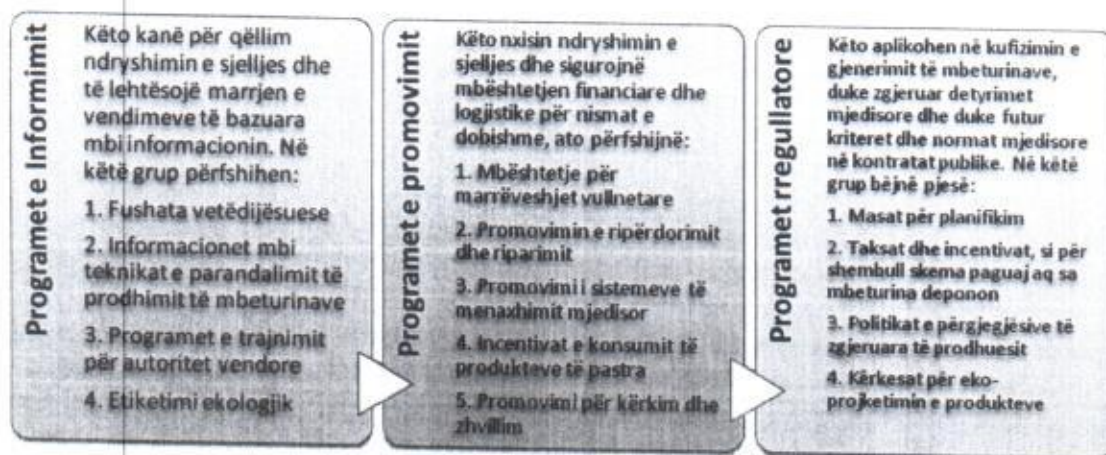

Figura 17 Kategoritë e Strategjisë për parandalimin e mbeturinave
[Burimi: zhvilluar nga autori]

Disa prej masave kryesore që komuna mund të zhvillojë janë:

- Ndërtimi i kapaciteteve brenda komunës për të asistuar aktivitetet e parandalimit të gjenerimit të mbeturinave për komunitetin dhe aktivitetet tregëtare
- Analiza e gjenerimit të mbeturinave në territorin e komunës
- Përgatitja e fushatave për parandalimin e mbeturinave bazuar në kushtet lokale
- Hartimi dhe prezantimi i iniciativave drejtuar amvisërive, bizneseve dhe autoriteteve lokale për reduktimin e gjenerimit të mbeturinave
- Programi për parandalimin e mbeturinave nga amballazhi – ndihmon bizneset për të minimizuar përdorimin e materialeve të amballazhit
- Programi për minimizimin e mbeturinave në ambientet e punës dhe për të rritur përdorimin e materialeve të ndërtimit dhe riciklimin e tyre
- Prezantimi i skemave të menaxhimit mjedisor për bizneset lokale për të mbështetur reduktimin e mbeturinave
- Ndërtimi dhe mirëmbajtja e një platforme në faqen e internetit të komunës për parandalimin e gjenerimit të mbeturinave, duke dhënë informacionin e mëposhtëm:
 - Shpjegime për principin e parandalimit të gjenerimit të mbeturinave: (përkufizimi, mjetet, instrumentat dhe mekanizmat për arritjen e tij)
 - Udhëzues për parandalimin e gjenerimit të mbeturinave në shtëpi dhe në zyra
 - Udhëzues për realizimin e kompostit individual

- Promovimi i përmirësimit të infrastrukturës për ripërdorimin e produkteve të ndryshme (ndërtimi i një rrjeti dyqanesh të dorës së dytë) shoqëruar me publikimin e udhëzuesëve për riparimin, riciklimin dhe rishitjen e produkteve.

Në lidhje me fushatën e ndërgjegjësimit, një kosto e përafërt e llogaritet të jetë **2,400 euro** në vit, ku komuna duhet të: i) parashikojë anagazhimin e asistencës së jashtme për hartimin e tre programeve (informim, promovim dhe rregullator) për një periudhë kohore 30 ditë pune; ii) realizimin e këtyre programeve gjatë gjithë vitit kalendarik, duke angazhuar 2 persona staf, të cilët duhet të dedikojnë 5 ditë pune në muaj për realizimin e secilit program.

Në tabelën më poshtë përmbledhen këto kosto sipas afatave kohore të prioriteteve:

Kosto 6.1 Aktiviteti	Konsolidimi dhe shtrirja e shërbimit	
	Kosto (euro)	Koha e zbatimit
Konsolidimi i strukturës brenda komunës (ngritja e Sektorit për menaxhimin e mbeturinave)	17,000 €	2020
Ngritja e kapaciteteve brenda komunës (module trajnimi)	7,200 €	2020-2021
Fushatë ndërgjegjësimi	2,400 €	2021
Kosto totale	26,600 €	

Tabela 8 Përmbledhja e kostove për konsolidimi i strukturës brenda komunës për sistemin e menaxhimit të mbeturinave
[Burimi: zhvilluar nga autori]

6.2 Aktivitetet kryesore për të përmbushur objektivin II të planit

Objektivi i dytë i planit lidhet me konsolidimin e shërbimit në zonat ku ofrohet dhe zgjerimi i shërbimit në zonat ku aktualisht nuk ofrohet shërbim (në masën 100%) gjatë periudhës 5 vjeçare të planit (2020-2024). Aktualisht 10 fshatra të komunës nuk kanë fare shërbim të grumbullimit dhe transportit të mbeturinave, dhe në total në të gjithë territorin e komunës 50% e klientëve nuk janë në sistem dhe nuk mbulohen me shërbim. Dy mënyrat për të matur realizimin e këtij objektiivi lidhen me sasinë e mbeturinave të gjeneruara kundrejt atyre të grumbulluara, ose me numrin e klientëve të shërbyer kundrejt totalit të tyre:

- A. Përqindja e sasisë së mbeturinave të grumbulluara kundrejt sasisë totale të mbeturinave të prodhuara.

$$Obj. 2 = \frac{\text{Sasia e mbet. te grumbulluara} \left(\frac{ton}{vit} \right)}{\text{Sasia e mbet. te prodhuara} \left(\frac{ton}{vit} \right)} \times 100$$

- B. Përqindja e nr. të klientëve të shërbyer kundrejt nr. të përgjithshëm të klientëve.

$$Obj. 2 = \frac{\text{Nr i klienteve te sherbyer}}{\text{Nr e te gjitha klienteve}} \times 100$$

Aktualisht në Komunën e Vitisë, nga 7,520 klientë (amviseri, biznese dhe institucione), 3,404 janë në sistem dhe marrin shërbimin e grumbullimit dhe transportit të mbeturinave, ose 45% e klientëve. **Aktivitetet konkrete** që propozohen për këtë skenar kanë të bëjnë me një sërë masash për të zgjeruar shërbimin aty ku nuk ofrohet, dhe konsolidimin e tij në zonat ku ofrohet shërbimi.

6.2.1 Zgjerimi i shërbimit të ofruar në amvisëritë të cilat nuk mundësoheshin me shërbim

Veprimet konkrete që do të kryejë komuna në këtë rast janë:

- a. Analizimi i mundësive dhe mjeteve financiare të nevojshme që i nevojiten kompanisë për të zgjeruar shërbimin kundrejt të ardhurave që do të gjeneronin.
- b. Analizimi i klientëve dhe efektivitetit (propabilitetit) në mbledhjen e të ardhurave në zonat ku do të zgjerohet shërbimi.
- c. Bazuar mbi rezultatet e dy studimeve të mësipërme, komuna orienton kompaninë dhe bashkëpunon me të se ku do të zgjerohet shërbimi sipas një kalendari të planifikuar (harton kalendarët dhe strategjitë e ndërhyrjes). Ky mund të jetë rasti ku komuna mund të krijojë terren për të kërkuar nga Kompania që t'i rrisë kapacitetet njerzore dhe mekanike nëse shihet si e nevojshme
- d. Përcaktimi i numrit të konteinerëve, koshave, shportave, tipi dhe kapaciteti i tyre, numri i makinave, kapaciteti, tipi i tyre dhe puntorëve shtesë që nevojiten.

Bazuar në të dhënat e Komunës dhe Kompanisë 10 fshatra në territorin e komunës aktualisht janë pa shërbim. Komuna parashikon që gjatë 5 vjeçarit në vazhdim, të shtrijë shërbimin në këto fshatra plotësisht deri në fillim të vitit 2024. Ky zgjerim shërbimi do të konsistojë në një fushatë masive për futjen në sistem të klientëve që ende nuk janë në sistem si dhe zhvillimin e fushatave për vetëdijësimin e komunitetit për të paguar tarifën e shërbimit.

Bazuar në këtë objektiv Komuna ka parashikuar një sërë masash konkrete në lidhje me zgjerimin e shërbimit, për të cilat është përcaktuar edhe buxheti përkatës:

- Komuna parashikon riorganizimin e pikave të grumbullimit të mbeturinave në zonën urbane, bazuar në udhëzimet kombëtare dhe lokale. Ndonëse sipas komunës komuniteti është përgjegjës vetë në lidhje me mënyrën se si ai i grumbullon mbeturinat në banesën e tij, për komunën ka interes që ky shërbim të jetë i rregulluar dhe sa më i qëndrueshëm. Për këtë arsye, komuna kërkon që të shtrijë shërbimin në të gjithë territorin e saj, duke përfshirë në sistem të gjithë klientët që operojnë në territorin e saj. Aktualisht komuna do të shtrijë shërbimin në 4,116 amvisëri dhe në 485 biznese, të cilat nuk janë në sistem. Nisur nga mënyra e organizimit të shërbimit në komunë, për të siguruar qëndrueshmëri të shërbimit dhe cilësi sa më të lartë, komuna do të duhet të shpërndajë shporta 240 litra amviserive që nuk janë në sistem, si dhe të mundësojë konteinerë 1.1 m³ për bizneset që do të hyjnë në sistem. Konkretisht më poshtë shpjegohet se si komuna do të kryejë këtë proces:

Shtrirja e shërbimit në amviseri:

- Në këtë kuadër komuna duhet të prioritarizojë shtrirjen e shërbimit në ato fshatra, ku aktualisht ofrohet shërbimi, por jo në të gjitha amvisëritë e zonës, dhe më pas ta shtrijë në fshatrat ku

aktualisht nuk ka shërbim. Komuna mund të zgjedhë që investimin, të cilin mund ta kryejë vetë, ose me donatorë⁶, për këta klientë ta ndajë në katër faza, gjatë 5 vjeçarit të zbatimit të planit:

- Shtrirja e shërbimit në 1,000 amviseri në fshtatrat në të cilat shërbimi kryhet 2020-2021
- Shtrirja e shërbimit në 1,000 amviseri në fshtatrat në të cilat shërbimi kryhet 2021-2022
- Shtrirja e shërbimit në 1,000 amviseri në fshtrat të cilat aktualisht nuk kanë shërbim 2022 -2023
- Shtrirja e shërbimit në 1,116 amviseritë e mbetura në territorin e Komunë së Vitisë 2023-2024

Në skemat mëposhtë jepen kostot e investimit që potencialisht komuna, kompania, donatorët apo vetë komuniteti duhet të alokojë për të përmbushur objektivin për shtrirje e shërbimit me infrastrukturë grumbulluese me kontenierë 240 litra:

Figura 18 Shporta 240 litra
[Burimi: faqe interneti]

Rasti I

Amvisëri me shërbim: 3,404	Amvisëri me shërbim në të ardhmen: 4,404	Nevoja totale për shporta 240litra: 1,000 shporta
Kosto mesatare e një shporte 240litra		25euro/copa
Kosto totale e investimit për amviseritë që janë në sistem $25\text{euro/copa} \times 1,000 = 25,000 \text{ euro}$		

Rasti II

⁶ Komuniteti mund të zgjedhë që investimin ta kryejë vetë dhe të jetë pjesë e sistemit

Amvisëri me shërbim: 4,404	Amvisëri me shërbim në të ardhmen: 5,404	Nevoja totale për shporta 240litra: 1,000 shporta
Kosto mesatare e një shporte 240litra		25euro/copa
Kosto totale e investimit për amviseritë që janë në sistem $25\text{euro/copa} \times 1,000 = 25,000 \text{ euro}$		

Rasti III

Amvisëri me shërbim të pajisur me shporta: 5,404	Amvisëri me shërbim në të ardhmen: 6,404 amvisëri	Nevoja totale për shporta 240litra: 1,000 shporta
Kosto mesatare e një shporte 240litra		25euro/copa
Kosto totale e investimit për amviseritë që janë në sistem $25\text{euro/copa} \times 1,000 = 25,000 \text{ euro}$		

Rasti IV

Amvisëri me shërbim të pajisur me shporta: 6,404	Amvisëri me shërbim në të ardhmen: 7,520 amvisëri	Nevoja totale për shporta 240litra: 1,116 shporta
Kosto mesatare e një shporte 240litra		25euro/copa
Kosto totale e investimit për amviseritë që janë në sistem $25\text{euro/copa} \times 1,116 = 27,900 \text{ euro}$		

Shtirja e shërbimit në biznese dhe institucione:

Ndërkohë 485 biznese në komunë nuk janë në sistem dhe nuk marrin shërbim. Në kuadër të objektivit për të shtrirë shërbimin në të gjithë territorin e saj dhe për të futur në sistem edhe këto biznese, komuna duhet të mundësojë pajisjen me kontenierë 1.1 m³, siç aplikohet edhe në bizneset që aktualisht janë në sistem. Potencialisht komuna, kompania ose me fonde të donatorëve duhet të

bëjë një investim për të paktën 485 kontenerë 1.1 m^3 , për të ofruar shërbimin në këto biznese dhe institucione që do të hyjnë në shërbim për periudhën 2020 - 2023

Biznese me shërbim të pajisur me kontener 1.1m^3 : 315	Biznese me shërbim në të ardhmen: 800 amvisëri	Nevoja totale për kontenerë 1.1m^3 : 485 konteneirë
Kosto mesatare e një konteneri 1.1m^3		300 euro/copa
Kosto totale e investimit për amviseritë që janë në sistem $300 \text{ euro/copa} \times 485 = 145,500 \text{ euro}$		

6.2.2 Konsolidimi i shërbimit të ofruar, në zonat ku aktualisht ai afrohet. Veprimet konkrete në këtë rast do të jenë:

- Analizimi i kohës së nevojshme për grumbullim dhe transportin e mbeturinave.
- Analizimi i distancave të përshkruara dhe ri-modelimi i intenerarëve dhe optimizimi i rrugës së transportit (kontener – deponi).
- Standartizimi i shërbimit (grumbullim derë më derë me kontenerë 240 litra; dhe grumbullimi kolektiv me kontenerë 1.1m^3). Përmirësime në infrastrukturën e pikave të grumbullimit (kontenerë të rinj/riparuar, shporta individuale, bazamente për mbajtjen e kontenerëve ve, makina të reja... etj).

Ndonëse Komuna e Vitisë e ofron shërbimin në 3,404 amvisëri, këto amviseri nuk janë të pajisura me shporta, dhe grumbullimin e mbeturinave në ambjentet e tyre e bëjnë sipas mënyrës së tyre. Komuna ka si objektiv konsolidimin e shërbimit në këto zona, duke ofruar një infrastrukturë sa më bashkëkohore dhe të qëndrueshme. Për këtë arsye komuna, në sajë të fondeve të saja, të kompanisë, donatorëve të ndryshëm, apo edhe vetë investimeve që mund të bëjë komuniteti, do të duhet të bëjë një investim, për të pajisur këto klientë me infrastrukturën grumbulluese të mbeturinave. Në skemën më poshtë jepet një llogaritje e koston potenciale investimi për mbulimin me infrastrukturë, për grumbullimin e mbeturinave në amviseritë që janë në sistem në Komunën e Vitisë për periudhën 2021-2024. Komuna mund të zgjedhë që këtë investim ta bëjë në vitin e fundit të zbatimit të planit, duke prioritarizuar investimet në ato amviseri të cilat nuk janë në sistem, dhe më pas të zgjedhë investimin në këto zona që janë në sistem:

Amvisëri me shërbim por pa shporta: 3,404	Amvisëri me shërbim në të ardhmen me shporta: 3,404	Nevoja totale për shporta 240litra: 3,404 shporta
Kosto mesatare e një shporte 240litra		25euro/copa
Kosto totale e investimit për amviseritë që janë në sistem 25euro/copa x 3,404 =85,100 euro		

Në tabelën më poshtë përmbledhen këto kosto sipas afatave kohore të prioriteteve:

Kosto 6.2	Konsolidimi dhe shtrirja e shërbimit	
Aktiviteti	Kosto (euro)	Koha e zbatimit
Raundi I: Futja në sistem e 1000 amviserivë të reja (shporta 240 litra)	25,000 €	2020-2021
Raundi II: Fitja në sistem e 1000 amviserive të reja (shporta 240 litra)	25,000 €	2021-2022
Raundi III: Futja në sistem e 1,116 amviserive të reja (shporta 240 litra)	27,900 €	2022-2023
Futja në sistem e 485 bizneseve dhe institucioneve që nuk janë në sistem (konteneir 1.1m ³)	145,500 €	2020-2023
Konsolidimi i shërbimit në amviseritë që janë në sistem (shporta 240 litra)	85,100 €	2021-2024
Kosto totale	305,600 €	

Tabela 9 Përmbledhja e kostove për investimet për konsolidimin dhe zgjerimin e shërbimit
[Burimi: zhvilluar nga autori]

6.3 Aktivitetet kryesore për të përmbushur objektivin III të planit

Ky objektivi ka si qëllim nxitjen e iniciativave për minimizimin e mbeturinave përmes stimulimit të grumbullimit të diferencuar dhe kompostimin individual në familjet rurale. Komuna parashikon që të ulë sasinë e mbeturinave që shkojnë në deponi me 20% deri në fund të vitit **2024**. Bazuar në numrin e popullsisë, shtimit natyror të popullsisë 1.2%, normës së gjenerimit të mbeturinave (0.6 kg/banorë/ditë), dhe përqindjet e fraksioneve të rrymës së mbeturinave, në tabelën më poshtë është bërë një llogaritje e sasisë së mbeturinave që komuna mund të largojë nga rryma e përgjithshme gjatë periudhës 2020-2024, në zona të caktuara, kryesisht në qytetin e Vitisë për riciklimin, dhe në fshatra për kompostimin e mbeturinave organike. Komuna në varësi të prioriteteve të saja, mund të zgjedhë që këtë objektivi ta fillojë ta zbatojë në vitet e fundit të planit, pasi kërkon një shtrirje dhe konsolidim të shërbimit në territorin e saj, përsa kohë vetëm 50% e klientëve mbulohet me shërbim. Megjithatë, për komunën ka rëndësi të dijë se si do të jetë projeksioni i

minimizimit të mbeturinave deri në fund të vitit 2024, nëse kërkon të plotesoje objektivin për të reduktuar me 20% sasinë e mbeturinave që shkon në deponi:

Viti		2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026
Projeksioni i rritjes së popullsisë (1.2%)	n.r.	46,987	47,551	48,121	48,699	49,283	49,875	50,473
Projeksioni i rritjes së sasisë së mbetjeve (ton) (1.2%)	% sipas rrymave	10,290	10,414	10,539	10,665	10,793	10,923	11,054
% e riciklimit në vit			5%	10%	15%	20%	20%	20%
Organike	42.66%	4,390	4,442	4,496	4,550	4,604	4,660	4,715
Organi për kompostim (ton/vit)			212	450	682	921	932	943
Organike për depozitim (ton në vit)			4,220	4,046	3,867	3,683	3,728	3,772
Të riciklueshme (ton/vit)	37.3%	3,834	3,880	3,927	3,974	4,021	4,070	4,119
Të riciklueshme për riciklim (ton/vit)			194	393	596	804	814	824
Të riciklueshme për depozitim (ton/vit)			3,686	3,534	3,378	3,217	3,256	3,295
Mbeturina të tjera (ton/vit)	15.16%	1,560	1,579	1,598	1,617	1,636	1,656	1,676

Tabela 10 Projeksioni i gjenerimit të mbeturinave dhe minimizimit të tyre gjatë 5 viteve të ardhshme [Burimi: zhvilluar nga autori]

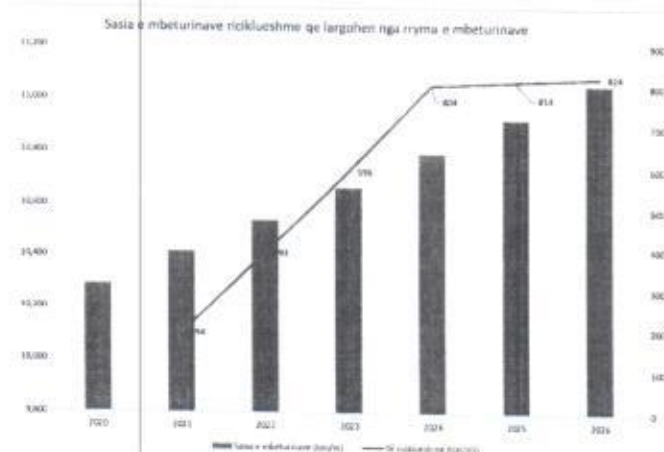

Figura 19 Sasia e mbeturinave të riciklueshme që parashikohet të largohet nga rryma e mbeturinave [Burimi: zhvilluar nga autori]

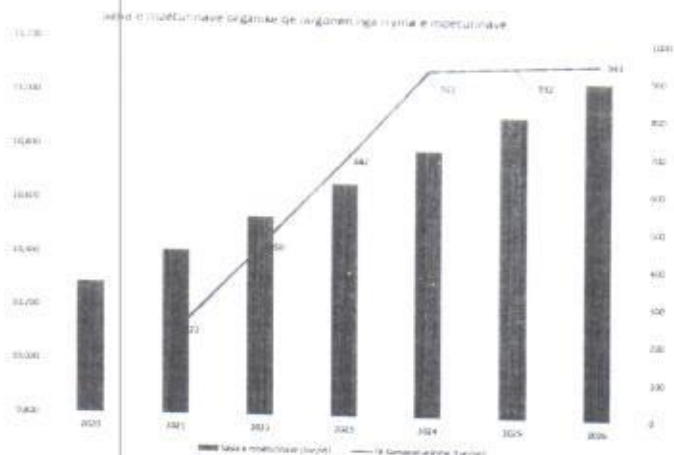

Figura 20 Sasia e mbeturinave organike që parashikohet të largohet nga rryma e mbeturinave [Burimi: zhvilluar nga autori]

Komuna duhet të përcaktojë grupin e saj të punës, i cili do të jetë përgjegjës për: i) Hartimin dhe zhvillimin e planit të veprimit për skenarët e minimizimit të mbeturinave, si riciklimi dhe kompostimi; ii) Hartimin e fushatave vetëdijësuese/programe edukimi/informimi. Konkretisht Komuna duhet të fokusohet në dy drejtime në lidhje me zbatimin e këtij objekti: i) Hartimi i projekteve pilote për minimizimin e mbeturinave; ii) Hartimi i programit të minimizimit të mbeturinave.

6.3.1 Hartimi i projekteve pilote për minimizimin e mbeturinave

- Kompostimi individual tek amviseritë në zonën ku shërbimi jepet derë më derë.* Projektet pilot për minimizimin e mbeturinave, për Komunën e Vitisë më të preferuarat janë ato që lidhen me kompostimin e fraksioneve organike të mbeturinave sesa riciklimi i mbeturinave (plastika, qelqi, letra, alumini) në njësitë familjare.

Më konkretisht për komunën propozohet: i) Përcaktimi i zonave (të paktën 3 - 5 fshatra/zona periferike) ku do të aplikohet kompostimi individual; ii) Hartimi i fushatës së komunikimit dhe konsultimi me banesat ku do të aplikohet kompostimi – vlerësimi i gadishmërisë dhe njohurive të tyre; iii) Hartimi i termave të referencës dhe përgatitja e tenderit për investimet në infrastrukturë (komposterët individualë); iv) Identifikimi i klientëve të interesuar për t'u përfshirë në skemën e kompostimit dhe ndërtimi i një database; v) Hartimi i politikave lehtësuese dhe stimuluese për shtimin e klienteve në skemë.

Figura 21 Komposter për mbeturinat organike [Burimi: zhvilluar nga autori]

6.3.2 Hartimi i programit të minimizimit të mbeturinave

- b. *Riciklimi – Hartimi i një programi riciklimi për bizneset si supermarketet/qendra tregtare/kafenetë etj.* Komuna duhet të ketë një program konkret në lidhje me subjektet tregtare, të cilët janë të disponueshme të bëhen pjesë e projektit pilot për riciklimin e mbeturinave. Më konkretisht propozohet: i) Caktimi i subjekteve të cilat do të grumbullojnë në mënyrë të diferencuar mbeturinat; ii) Caktimi i rrymave që do të grumbullohen (leter, karton, plastikë, alumin); iii) Analizimi i sasisë dhe ndërtimi i skemës së grumbullimit; iv) Përcaktimi i subjektit që do të bëjë grumbullimin dhe magazinimin e materialeve të riciklueshme; v) Hartimi i një fushate informuese për mënyrën e funksionimit. Këto programe janë pjesë e programit të komunës për vetëdijësimin, ku kostot janë parashikuar në pikën 6.1.5.

Komuna ka parashikuar si objektiv afat mesëm hartimin e një politike, e cila do të përcaktojë infrastrukturën për fillimin e riciklimit. Ky aktivitet parashikohet të fillojë në fillim të vitit 2021 me një buxhet fillestar prej **1,000 euro**.

Në të njëjtën kohë komuna mund të parashikojë fillimin e këtij projekti pilot, në 30 biznese të caktuara, të cilët janë më të predispozuar për të ricikluar fraksione të mbeturinave si letër, karton, plastikë, qelq apo alumin, dhe t'i mundësojë atyre një bashkëpunim me kompaninë, duke i mundësuar nga 1 kontenier 240litra. Kosto e investimit për kontenierë parashikohet të jetë 30x30euro/copa = 900 euro. Ndërkohë nisur nga fakti që aktualisht kompania nuk ka një mjet për grumbullimin e veçantë të këtyre mbeturinave, komuna së bashku me kompaninë duhet të parashikojë edhe blerjen e një mjeti të ri me një vlerë të përafërt **40,000 euro**.

- c. *Riciklimi – hartimi i një programi Drop off system në qytetin e Vitisë.* Këto pika do të shërbejnë si pika grumbullimi, ku bizneset apo njësitë tregtare, të cilët janë të interesuar për riciklimin e mbeturinave, mund t'i sjellin ato në këto pika/qendra. Si fillim rekomandohet që komuna të ngrejë vetëm një qendër në një zonë shumë pranë njësive tregtare për të testuar këtë iniciativë. Më konkretisht propozohet: i) Caktimi i pikave ku do të grumbullohen materialet e riciklueshme të thata/hartimi i projektit për ndërtimin e tyre dhe mënyrën e funksionimit; ii) Caktimi i rrymave që do të grumbullohen (leter, karton, plastikë, alumin); iii) Analizimi i sasisë dhe çmimit për çdo rrymë; iv) Hartimi i një fushate informuese për mënyrën e funksionimit; v) Përcaktimi i subjektit që do të bëjë grumbullimin dhe magazinimin e materialeve të riciklueshme.

Në lidhje me këtë sistem, komuna mund të zgjedhë për ndërtimin e një pike grumbullimi, ku duhet të parashikojë kosto në lidhje me platformën/ndërtesën e pikës së grumbullimit, 3-4 kontenierë për grumbullimin e mbeturinave që vijnë në sistem, peshoren, si dhe kosto administrative që lidhen me punonjësit që do të anagazhohen dhe kosto të konsumit të energjisë etj. Gjithësej ky investim nuk duhet të kalojë një vlerë më shumë se **15,000 euro**.

- d. Pasi të hartohet politika dhe të vihet në funksionim sistemi i riciklimit, Komuna parashikon që të fillojë organizimin dhe mbikqyrjen e procesit të riciklimit dhe ndarjes në burim të mbeturinave, me një kosto fillestare **2,800 euro**.

Në tabelën më poshtë përmbledhet kosto e plotë për Objektivin III:

Kosto 6.3	Minimizimi i mbeturinave	
Aktiviteti	Kosto (euro)	Koha e zbatimit

Hartimi i politikës për minimizimin e mbeturinave	1,000 €	Fillon në Janar 2021
Zbatimi i projektit pilot për riciklimin	40,900 €	Fillon në Janar 2021
Ndërtim i sistemit drop off	15,000 €	Fillon në Janar 2022
Procesi i monitorimit të riciklimit	2,800 €	2023-2024
Kosto totale	59,700 €	

Tabela 11 Kosto e investimit për minimizimin e mbeturinave
[Burimi: zhvilluar nga autori]

6.4 Aktivitetet kryesore për të përmbushur objektivin IV të planit

Nisur nga sa u tha me lart dhe evidentimit të situatës ekzistuese në Komunë e Vitisë, niveli i inkasimeve gjatë vitit 2019 ishte pothuajse 100% nga të gjithë konsumatorët që janë në sistemin e inkasimit. Rritja e nivelit të inkasimeve nga tarifat në zonat ku ofrohet shërbimi deri në masën 100% gjatë periudhës 2020 – 2021 është një ndër objektivat, të cilin komuna përpiqet që çdo vit ta zbatojë, duke u fokusuar në forcimin e kapaciteteve për grumbullimin e tarifës dhe në rritjen e numrit të klientëve që paguajnë tarifën. Gjithashtu, komuna në sajë të objektivit për të shtrirë shërbimin në zonat ku aktualisht nuk ofrohet, duke futur klientë në sistem, ajo synon që të arrijë një inkasim të tarifës në masën 100% në fund të pesëvjeçarit të planit në vitin 2024. Në lidhje me këtë objektiv propozohen që të zhvillohen veprimet konkrete si mëposhtë:

6.4.1 Forcimi i kapaciteteve për inkasimin e tarifës

- Për çdo zonë kompania/komuna do të krijojë/konsolidojë rregjistrat e përfitueseve të shërbimit, me kontratat ekzistuese, duke i kategorizuar dhe përditësuar ato çdo vit
- Kompania/komuna identifikon dëshirën për të paguar (cilët janë faktorët që i motivojnë ose dekurajojnë për të paguar) nga konsumatorët, duke realizuar fushata me pyetësorë, ose takime individuale me konsumatorët komercialë
- Krijimin e grupeve të këshillimit, të cilët veprojnë në çdo fshat përmes takimeve me komunitetin
- Analizimin e skenarëve për mbulimin e kostos nga të ardhurat e tarifave të mbeturinave, duke marrë në konsideratë grupet e marginalizuara
- Komuna përcakton tarifën për mbeturinat bazuar në koston e plotë të llogaritur të shërbimit në territorin e saj.
- Funksionalizimin i sistemit të faturimit dhe inkasimit në kuadër të Njesisë (Sektorit) për Menaxhimin e Mbeturinave, nën varësi të Drejtorisë për Shërbime Publike – ky është një objektiv që komuna e ka parashikuar ta realizoj deri në fund të vitit të pestë të planit, duke parashikuar një buxhet vjetor prej **10,000 euro**, që do të mundësojë pagesën dhe ambjentet për inkasantët.

6.4.2 Rritja e numrit të klientëve që paguajnë tarifat

- Krijimin e një sistemi të qartë procedurash për mbledhjen e tarifave si dhe bërja transparente e tarifave për çdo grup që përfiton shërbimin në mënyrë të personalizuar

- b. Ndërmarrja e fushatave vetëdijësuese për rritjen e inkasimeve
- c. Ndërimi dhe funksionalizimi i mekanizmit që mundëson faturimin e të gjithë klientëve që marrin shërbimin e grumbullimit dhe largimit të mbeturinave
- d. Përgatitja e një studimi mbi sistemet e grumbullimit të tarifave për amvisëritë, bizneset dhe institucionet (p.sh. komuna mbledh taksat vetë ose përmes agjentëve)
- e. Stimulimi i paguesve të rregullt përmes politikës fiskale lehtësuese
- f. Dizenjimi dhe prezantimi i logos së gjelbër për bizneset që riciklojnë/kompostojnë/që paguajnë rregullisht.

Objektivat e përmendur më lart janë objektiva afatshkurtër dhe afatmesëm, të cilat komuna angazhohet që t'i zbatojë gjatë 5 vjeçarit të zbatimit të planit. Ndërkohë gjatë këtyre 5 viteve që komuna do të konsolidojë kapacitetet për llogaritjen e plotë të kostos, grumbullimin e tarifës dhe rritjen numrit e klientëve në sistem, ajo ka krijuar bazën për të kaluar në fazën e hartimit të një politike për mbulimin e kostos dhe strategjinë për vjeljen e tarifës. Konkretisht ajo çfarë duhet të bëjë komuna si pjesë e angazhimit të saj afatgjatë në këto dy drejtime sqarohet më poshtë:

Politika e mbulimit të kostos: 'Mbulimi i kostos përfshin një sistem tarifash dhe taksash, të cilat kanë si qëllim specifikisht të mbulojnë disa ose të gjitha kostot e ofrimit të shërbimit të menaxhimit të mbeturinave nga përdoruesit e këtij shërbimi, në përputhje me principin "ndotësi – paguan". Avantazhet e sistemit të mbulimit të kostos qëndrojnë në faktin se të gjitha kategoritë e klientëve të shërbimit njihen me koston e plotë të tij, janë të përfshirë në mënyrë më të drejtëpërdrejtë me problemet e cilësisë së shërbimit, vlerësojnë peshën që merr pagesa e tarifës së tyre në inkasimin e të ardhurave si dhe mundësitë reale të komunave për t'u ofuar klientëve këtë shërbim. Hartimi i politikave të mbulimit të kostos është përgjegjësi e komunave dhe synon të përcaktojë nivelin e rikuperimit të kostos që duhet të arrihet për një periudhë të caktuar kohore, duke përcaktuar më parë:

- Llogaritjen e kostos së plotë të shërbimit të menaxhimit të mbeturinave komunale
- Planifikimin e buxhetit të komunës mbi këtë kosto
- Përcaktimin e tarifave për kategoritë e ndryshme që përfitojnë shërbimin bazuar mbi nivelin e rikuperimit të kostos të përcaktuar
- Procedurat e zbatimit dhe monitorimit

Ndërkohë që literatura dhe eksperiencia tregojnë shtatë opsionet për objektiva të ndryshme të mbulimit të kostos, komuna duhet të hartojë objektivat e saj të rikuperimit të kostos duke vlerësuar më parë kushtet në të cilat ndodhen (analiza e plotë financiare) si dhe më pas duke u konsultuar në mënyrë të vazhdueshme me ofruesin e shërbimit për të përcaktuar në mënyrë të qartë çfarë do të thotë kosto e plotë e shërbimit.

Në figurën e mëposhtme është paraqitur në një rend progresiv i opsioneve të mbulimit të kostos:

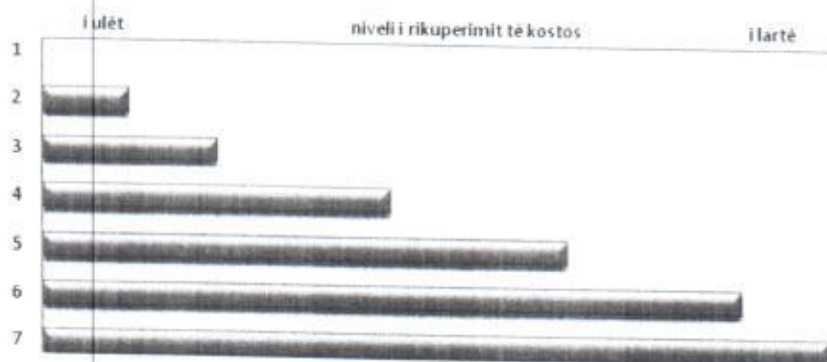

Figura 22 Opsionet e mbulimit të kostos së shërbimit të menaxhimit të integruar të mbeturinave
[Burimi⁷: përshtatur nga autori]

Konkretisht komuna duke analizuar gjendjen e saj mund të kuptojë se në cilat nga këto opsione ajo është aktualisht dhe ku ajo kërkon të shkojë, në sajë të objektivave që ajo do të vendosë:

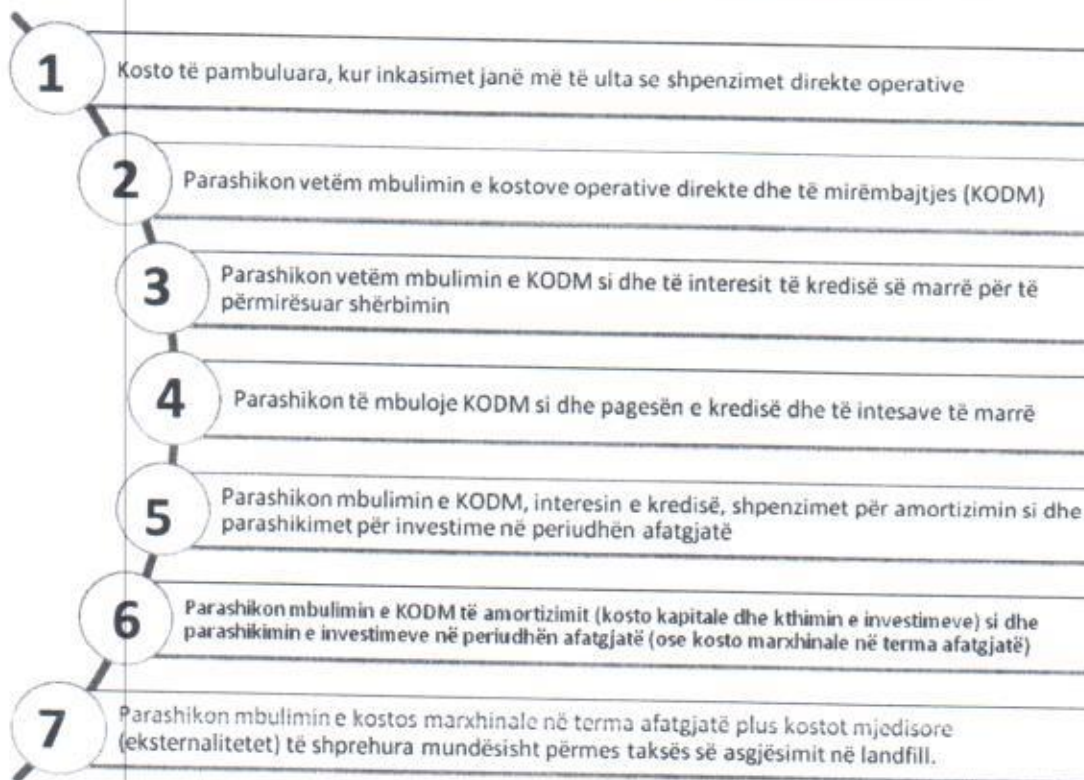

Figura 23 Përshkrimi i opsioneve të mbulimit të kostos
[Burimi: zhvilluar nga autori]

⁷Eilson D. Ehteman A. Tormin A. 2001 Strategic Planning Guide for Municipal Solid Waste management. DFID and Eorld Bank Version 2 March 2001

Megjithatë për të ndërtuar një politikë të qëndrueshme dhe mbi të gjitha të zbatueshme të rikuperimit apo mbulimit të plotë të kostos, komuna ka nevojë për një bashkëpunim me nivelin qendror të politikë bërjes. Kështu në nivelin qendror duhet të zhvillohen standartet e ofrimit të shërbimit për të pasur një kuptim të përbashkët për të gjitha komunat për nivelin e ofrimit të shërbimit. Vetëm në këtë mënyrë mund të kemi procedura të standartizuara për monitorimin e shërbimit si dhe nivele të standartizuara (klasa) të krahasueshme në ofrimin e tij. Gjithashtu duhet të hartohen guidat e reja të përgatitjes së buxhetit sipas "qëndrave të buxhetimit apo të kostos" për elemente të veçantë të shërbimit të mbeturinave (grumbullim, transport, riciklim, programe ndërgjegjësimi etj). Vetëm në këtë mënyrë komuna do të ketë mundësi të njohë koston e plotë të shërbimit që ajo ofron.

Figura 24 Hapat që duhen ndjekur për të zbatuar politikën e rikuperimit të kostos
[Burimi: zhvilluar nga autori]

Strategjia për vjeljen e tarifave: Bazat për qëndrueshmërinë financiare të shërbimeve të mbeturinave mund të arrihen nëpërmjet sigurimit të shërbimeve efektive dhe me kosto eficiente, si dhe me sigurimin e një sistemi të qëndrueshëm financiar të bazuar në një politikë të drejtë dhe efektive të rikuperimit të kostos. Aspektet financiare janë thelbësore për shërbimet dhe për qëndrueshmërinë. Performanca financiare është e lidhur me përmbushjen e objektivave mbi çështjet financiare dhe matet nëpërmjet disa treguesve financiarë që shqyrtohen përmes pyetjeve të mëposhtme:

- *Sa i mbulon buxheti vjetor shpenzimet që rezultojnë nga nevojat (përkatësisht kostot kapitale, kostot operative, apo kostot e amortizimit)?*
- *Sa të ndryshme janë tarifat e miratuara në krahasim me ato që janë parashikuar në procesin e planifikimit?*
- *Sa inkasohet dhe sa është pjesa e të hyrave nga shuma e faturuar?*
- *Sa nga buxheti në përqindje mbulohet prej të hyrave?*
- *Cili është raporti i mbulimit të shpenzimeve nga tarifat e mbeturinave dhe të hyrave specifike komunale?*

- Sa të gatshëm janë konsumatorët (amvisëritë, bizneset etj.) për të paguar për një shërbim më të mirë?

Në figurën e mëposhtme paraqitet në mënyrë të detajuar strategjia për mënyrën e vjeljes së tarifave që Komuna Vitisë mund të zbatojë:

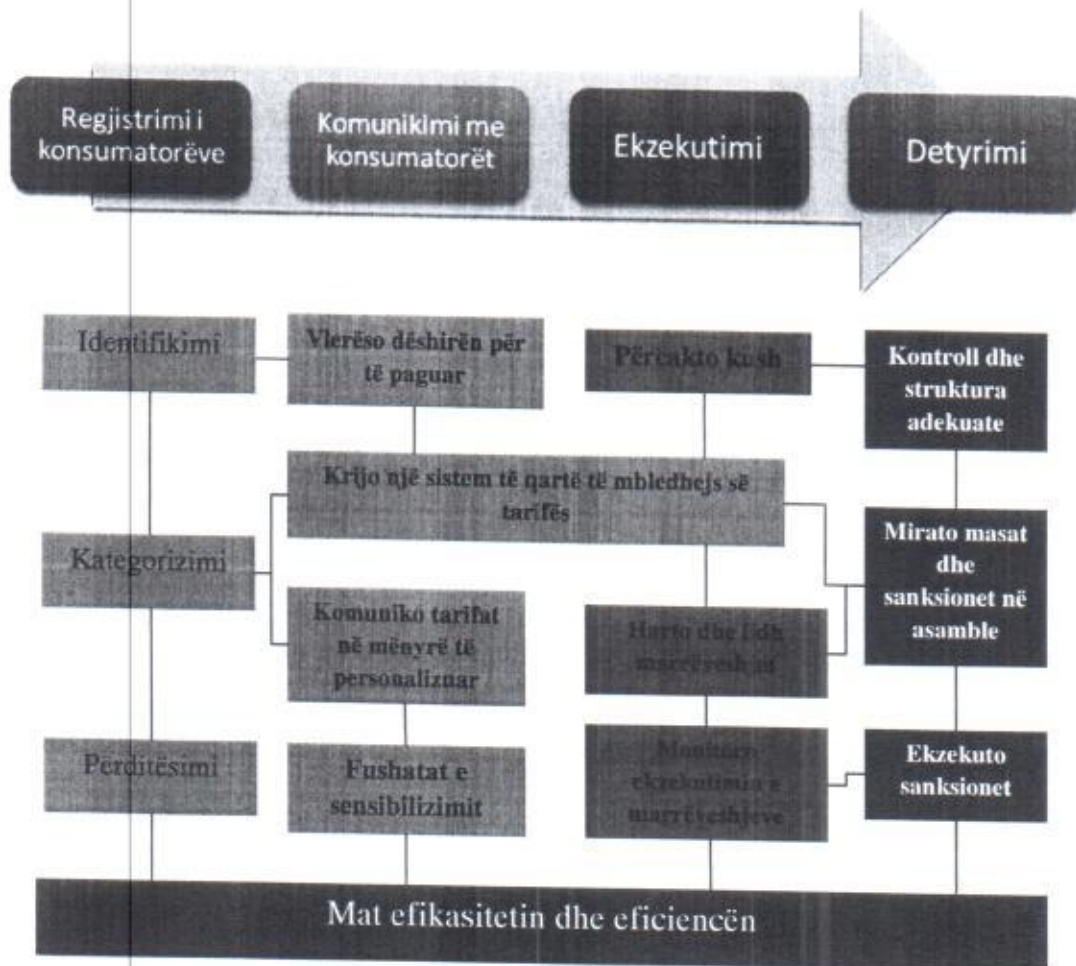

Figura 25 Strategjia për vjeljen e tarifave
[Burimi: zhvilluar nga autori]

- *Rregjistrimi i konsumatorëve*, që është edhe hapi i parë, përfshin identifikimin e të gjitha subjekteve që përfitojnë shërbimin e menaxhimit të mbeturinave, kategorizimin e tyre sipas karakteristikave (tipi, madhësia, natyra e mbeturinave që gjenerojnë, sasia, etj.) duke synuar ngritjen dhe mirëmbajtjen e një sistemi të përditësuar të dhënash brenda kufijve të komunës. Ky sistem duhet të kontrollohet rregullisht të paktën *një herë në vit* për të reflektuar të gjitha lëvizjet e popullsisë si dhe regjistrimin e të gjitha bizneseve të reja.
- *Komunikimi me konsumatorët* që përfitojnë shërbimin është një moment tjetër shumë i rëndësishëm në ndërtimin e një sistemi efikas në vjeljen e tarifave. Ky hap synon diferencimin e tarifave për konsumatorët e ndryshëm të shërbimit të menaxhimit të mbeturinave si dhe lidhja e tarifës me nivelin e cilësisë të shërbimit. Marrja e opinionit qytetar përmes pyetësorëve në lidhje me cilësinë e shërbimit të ofruar synon jo vetëm evidentimin e problemeve, por ka për qëllim

- edhe matjen e dëshirës dhe mundësive për të paguar duke kontribuar në krijimin e një sistemi të qartë procedurash për hartimin dhe vjeljen e tarifave. Një pikë tjetër e rëndësishme përsa i përket komunikimit me konsumatorët është bërja transparente e tarifave përmes kanaleve të ndryshme të komunikimit (media e shkruar dhe vizive, ëeb site etj).
- Pjesa më e madhe e autoriteteve vendore e kryejnë vetë procesin e *vjeljes së tarifave* nëpërmjet zyrave të tyre vendore të taksave apo drejtorisë vendore të taksave dhe tarifave. Ndonjëherë tarifat e mbeturinave vendosen së bashku me tarifat e tjera vendore (të tilla si fatura e furnizimit me ujë) apo taksa të tjera vendore (tatimi mbi pronën) brenda së njëjtës fature. Megjithatë komuna mund të caktojë përgjegjësinë e mbledhjes së tarifave një agjenti të jashtëm publik ose privat. Në këtë rast është shumë e rëndësishme hartimi i marëveshjeve dhe monitorimi i tyre. Si shërbime publike bazë, për të aplikuar një faturim të kombinuar mund të jenë: për shembull: energjia elektrike, telefonia, ose ujësjellësi. Faturat e dërguara tek konsumatori përfshijnë dy vija buxhetore detyrimi për të paguar, një për shërbimin e infrastrukturës të ofruar nga shoqëria e shërbimeve "bazë" dhe zëri tjetër për tarifën e mbeturinave. Për të siguruar qëndrueshmërinë e sistemit është e rëndësishme që të hartohen edhe disa mekanizma të rëndësishëm, duke filluar me mjetet e njoftimit për t'i bërë konsumatorët më të vetëdijshëm për përgjegjësinë ose detyrimin për të paguar, deri në aplikimin e mjeteve të zbatimit të tilla si sanksionet, gjobat, etj.
 - Hapi i fundit, por jo më pak i rëndësishëm është edhe *detyrimi* i cili përfshin ngritjen e një sistemi me struktura adekuate kontrolli, të cilat do të hartojnë masat dhe sanksionet në rastet e mospagimit. Krijimi i strukturave të tilla me detyra dhe përgjegjësi të qarta duhet të jetë subjekt i çdo plani vendor për menaxhimin e mbeturinave. Të gjitha masat dhe sanksionet duhet të hartohen në përputhje me legjislacionin nacional dhe politikat lokale të menaxhimit të mbeturinave. Gjithësesi shumë e rëndësishme për ekzekutimin efikas është që këto masa dhe sanksione të miratohen me Vendimin e Asamblesë Komunale dhe t'i komunikohen të gjithë konsumatorëve të shërbimit përmes kanaleve të ndryshme të komunikimit. Komuna duhet të ndërmarrë një fushatë të fuqishme sensibilizimi për të gjithë konsumatorët, veçanërisht për banorët, duke reklamuar shërbimin e grumbullimit të mbeturinave, rregullat dhe përgjegjësitë.

6.5 Aktivitetet kryesore për të përmbushur objektivin V të planit

Objektivi 5 ka të bëjë me *"Grumbullimi i ndarë i fraksioneve të ndryshme të mbeturinave, duke evituar hedhjen e tyre në konteinerët e mbeturinave komunale"*. Në konteinerët e mbeturinave komunale nuk lejohet që të hidhen fraksione të mbeturinave të tjera, si ato spitalore, inerte, mbeturina shtazore, vëllimshme, mbeturina nga vajrat e përdorur, mbeturina nga pajisjet elektrike dhe elektronike. Nisur nga ky fakt, komuna ndonëse nuk është përgjegjëse e drejtëpërdrejtë për menaxhimin e këtyre fraksioneve të mbeturinave, duhet të mundësojë instrumenta për grumbullimin e ndarë të këtyre fraksioneve për të evituar hedhjen e tyre në konteinerët e mbeturinave komunale/deponi. Përgjatë 5 vjeçarit të hartimit të planit përcaktohen objektivat e mëposhtëm për grumbullimin e ndarë të mbeturinave spitalore të rrezikshme:

Reduktimi i mbeturinave spitalore të rrezikshme

80% deri në 2021
100% pas 2023

Reduktimi i mbeturinave shtazore

40% deri në 2021
80% pas 2023

Reduktimi i mbeturinave inerte

50% deri në 2021
70% pas 2023

Reduktimi i mbeturinave vëllimshme

20% deri në 2021
40% pas 2023

Reduktimi i vajrave të përdorur

50% deri në 2021
80% pas 2023

Reduktimi i mbeturinave elektrike elektronike

20% deri në 2021
40% pas 2023

Veprimet konkrete që duhet të kryejë komuna janë:

6.5.1 Menaxhimi i mbeturinave spitalore

- Përcaktimi i sasive të prodhuara të mbeturinave të rrezikshme medicinale
- Caktimi i protokolleve për grumbullimin, magazinimin dhe transportin e sigurt të tyre
- Furnizimi me infrastrukturën e nevojshme për grumbullimin e ndarë të mbeturinës medicinale në klinikat dhe qendrat spitalore
- Identifikimi i mundësisë për asgjësimin në nivel rajonal ose brenda spitalit.

6.5.2 Menaxhimi i mbeturinave inerte (Prioritet)

- Formulimi dhe publikimi i një fushate vetëdijësimi për mbeturinat inerte
- Zbatimi i legjislacionit dhe përgjegjësisë së zgjeruar të prodhuesit
- Vendosja e protokolleve të veçanta për grumbullimin dhe transportin për gjeneruesit e mbeturinave inerte
- Hartimi i një rregulloreje të veçantë për këtë lloj mbeturine (roli detyrat përgjegjësitë, protokollat e grumbullimit, transportit dhe asgjëimit)
- Caktimi i një pike në rajon për depozitimin dhe asgjësimin e kësaj mbeturine
- Kushtëzimet në lejen e ndërtimit.

6.5.3 Menaxhimi i mbeturinave të vëllimshme, elektrike/elektronike, vajrave të përdorura

- Caktimi i pikave për grumbullimin e këtyre llojeve të mbeturinave (ku çdo prodhues i sjell vetë mbeturinat që prodhon)
- Hapja pranë këtyre pikave të dyqaneve të dorës së dytë (riparim dhe ripërdorim i mbeturinave vëllimshme dhe elektronike)

- c. Simulimi i bizneseve dhe lidhja e marrëveshjeve me to për grumbullimin e rymave të vecanta siç mund të jenë (bateritë, vajrat e përdorura, makinat në fund të jetës së tyre)
- d. Mundësia e asgjesimit të mbeturinave shtazore në nivel rajonal/furnizimi i prodhuesëve me konteinerë të veçantë dhe përcaktimi i masave për transportin dhe asgjesimin e kësaj rryme
- e. Hartimi i rregulloreve të veçanta për menaxhimin e çdo rryme (roli detyrat përgjegjësitë, protokollet e grumbullimit, transportit dhe asgjesimit).

6.6 Aktivitetet kryesore për të përmbushur objektivin VI të planit

Sipas programit të hartuar nga komuna në bashkëpunim me GIZ, të 35 deponitë ilegale të evidentuara në territorin e komunës do të pastrohen brenda vitit 2020. Veprimet konkrete që komuna ka parashikuar në lidhje me mbylljen e deponive ilegale janë si më poshtë:

- a. Vlerësimi i terrenit dhe përcaktimi i buxhetit për pastrimin e deponive ilegale - **16,000 euro**
- b. Në sajë të bashkëpunimit me Kompaninë "Eco-Higjena sh.p.k Gjilan, Njësia Operative Viti" do të bëhet largimi i vazhdueshëm i deponive, duke edukuar komunitetin për të mos hedhur mbeturinat në këto zona;
- c. Fillimi i një fushate vetëdijësimi, duke vendosur mbishkrime si "Ndalohej hudhja e mbeturinave", si dhe takime me banorët që jetojnë afër deponive ilegale.

Ndonëse komuna në bashkëpunim me kompaninë regjionale do të zbatojë planin për mbylljen e deponive aktuale, është shumë e rëndësishme që ajo të hartojë protokolle për të siguruar mospërsëritjen e e këtyre pikave ilegale në të ardhmen. Këto protokolle do të konsistojnë në masat e mëposhtme:

1. Sigurimi i deponive duke i rrethuar me gardh pas pastrimit të tyre, për të eviduar rikrijimin e tyre
2. Pas pastrimit të tyre dhe rrethimit me gardh, komuna mund të vendosë që këto zona t'i kthejë në zona rekreative, si gjelbërimi i tyre duke i mbjellë me barë
3. Vendosja e disa tabelave informuese pranë zonave të deponive të egra "Mos hudhni mbeturina" apo "Ndalohej hudhja e mbeturinave"
4. Monitorimi i vazhdueshëm i pikave të nxehta, duke shtuar aktivitetin e inspektorëve në këto zona. Raportime të rregullta mujore në lidhje me gjendjen e deponive të egra, duke angazhuar edhe komunitetin për të evidentuar dhe raportuar raste të hudhjeve ilegale
5. Njoftimi i komunitetit që në rast se ata identifikohen që kanë deponuar mbeturina në atë zonë, do të merren masa ndëshkuese.

6.7 Aktivitetet kryesore për të përmbushur objektivin VII të planit

Ky program, do t'iu vijë në ndihmë jo vetëm komunitetit, i cili do të njihet me skemat e reja dhe iniciativat pilot të kompostimit, por edhe nxënësve të shkollave, të cilët do të marrin iniciativën për të zhvilluar procesin e kompostimit, në nivel komuniteti apo në ambjentet e shkollave.

Objektivat e fushatës vetëdijësuese dhe informuese do të konsistojnë si më poshtë:

1. Vetëdijësimin dhe informimin e qytetarëve në komunë në lidhje me skemat e reja të menaxhimit të mbeturinave, si do të kryhen, si dhe angazhimin e tyre konkret në aplikimin e tyre;
2. Vetëdijësimin dhe rritjen e numrit të qytetarëve që paguajnë tarifën për shërbimet e mbeturinave;
3. Mbështetje në aplikimin e skemave nxitëse për tarifa më të ulta të mbeturinave në sajë të angazhimit të komunitetit në aplikimin e skemave të kompostimit, duke përmirësuar në këtë mënyrë edhe shërbimin dhe cilësinë e mjedisit;
4. Rritja e numrit të qytetarëve dhe nr. nxënësve të shkollave të informuar në lidhje me procesin e kompostimit, dhe njëkohësisht që janë gati të ndërmarrin iniciativën për kompostimin e mbeturinave organike;
5. Vetëdijësimin dhe informimin e qytetarëve në komunë në lidhje me procesin se si do të kryhet kompostimi, si dhe angazhimi i tyre konkret në aplikimin e skemave të kompostimit;
6. Prezantimin e skemave të ndryshme të kompostimit për kategori të ndryshme të qytetarëve dhe aktorëve që do të përfshihen në këtë iniciativë;
7. Prezantimin e modeleve/metodave që do të ndihmojnë në informimin dhe trajnimin e aktorëve të interesuar në aplikimin konkret të kompostimit të mbeturinave organike;
8. Prezantimin e skemave nxitëse për rritjen e pjesëmarrjes të aktorëve që do të aplikojnë skemat e kompostimit;
9. Promovimi i mbrojtjes së mjedisit urban dhe rural.

Fushata vetëdijësuese dhe komunikuese do të jetë pjesë e programit të komunave dhe do të jenë ato, të cilat do të zbatojnë këtë program në territorin e tyre. Konkretisht me anë të këtij programi stafet lokale të komunave do të synojnë që periodikisht (ashtu siç është përcaktuar edhe në hapat më poshtë) gjatë gjithë vitit, të zhvillojë fushata intensive vetëdijësimi dhe informimi për komunitetin dhe specifikisht për nxënësit e shkollave. Komunitet apo kompania duhet të sigurojnë burimet e nevojshme financiare dhe njerëzore për të realizuar periodikisht gjatë vitit këtë program.

Në lidhje me burimet financiare komunitet apo kompania duhet të parashikojë linjat e buxhetit që lidhen me elementet më poshtë:

1. Përgatitja e materialeve informuese, si kalendari periodik i fushateve vetëdijësuese, si broshura, postera apo stenda për në ambientet e komunave dhe shkollave
2. Përgatitja e spotit publicitar informues për fushatat intensive periodike gjatë vitit kalendarik
3. Hedhja e informacioneve informuese në faqen e internetit të komunave dhe shpërndarja e informacionit në rrjete sociale
4. Përfshirja e ekspertëve/ trajnuesve të jashtëm që do të kryejnë sesionet e trajnimit në shkolla dhe në komunitet
5. Përgatitja dhe printimi i materialeve trajnuese për shkollat dhe komunitetin

Si fillim përfaqësuesit e komunave do të jenë pjesë e punëtorive që do të zhvillohen në kuadër të projektit, ku do të njihen fillimisht me skemën e re të menaxhimit të mbeturinave dhe skema specifike e kompostimit të mbeturinave në komunitet të kompostimit të mbeturinave, mundësitë që ka zona për të zhvilluar këto skemë, grupet e interesit që realisht kanë mundësi dhe interes, përfitimet ekonomike të tregut nga aplikimi i skemës, vendosja e sistemit të tarifave për të përfituar

shërbime më të mira mjedisore si dhe paraqitja e një plani informues dhe vetëdijësues për komunitetin.

PROGRAMI I: PROGRAMI I FUSHATËS VETËDIJËSUESE DHE INFORMUESE PËR MENAXHIMIN E MBETURINAVE

Rritja e njohurive të komunitetit dhe nxënësve në lidhje me skemat e menaxhimit të mbeturinave

HAPI 1- VEPRIMTARITË PARAPRAKE TË VETËDIJËSIMIT

Komuna duhet të promovojnë në komunitet apo në zonat pilot, ide dhe mënyra të reja për menaxhimin e mbeturinave, si prezantimi i skemave të reja për grumbullimin e mbeturinave (në burim), ndarjen e mbeturinave, ripërdorimi i mbeturinave, metodat alternative të dorëzimit të mbeturinave, etj., duke ndërmarrë fushata ndërgjegjësimi për publikun e gjerë, të fokusuara për disa konsumatorë apo në një zonë pilot.

Synimi për këtë fazë është t'i informojë njerëzit se është marrë një vendim për aplikimin e një skeme të re; apo se ekziston një mënyrë tjetër më e preferueshme për menaxhimin e mbeturinave në krahasim me mënyrën tradicionale; dhe se ekzistojnë arsye të mira për të ndërmarrë një ndryshim në praktikatat aktuale të menaxhimit të mbeturinave. Shpërndarja e këtij informacioni në publik duhet të vijë jo vetëm si një vendim i marrë në nivel bashkie, por edhe në formën e një kërkesë (me anë të një pyetëso, i cili do të vlerësojë nevojat e komunitetit dhe mendimi që ka komuniteti për aplikimin e skemave të reja të menaxhimit të mbeturinave).

Nisur nga ky fakt, komuna mund të fillojë fushatën e vetëdijësimit me anë të **një pyetëso, i cili mund të përsëritet periodikisht (1-2 herë në vit)**, për të vlerësuar si fillim opinionin e tyre në lidhje me gjendjen ekzistuese të menaxhimit të mbeturinave dhe prezantimit të metodave të reja të menaxhimit të mbeturinave, si ndarja në burim, riciklimi, kompostimi i mbeturinave. Në këtë pyetësor do të parashikohet edhe një pjesë në **lidhje me opinionin/sjelljen e banorëve kundrejt tarifës së mbeturinave**, a janë ata të informuar në lidhje me shërbimet të cilat ata paguajnë, mendimi i tyre në lidhje me propozimin e tarifave të reja për mbetjet etj.

Metodat më të preferuara të vetëdijësimit publik, të cilat mund të përdoren nga Komuna si faze fillestare e vetëdijësimit të komunitetit për menaxhimin e mbeturinave është **metoda derë më derë** duke përfshirë vullnetarë apo studentë të interesuar të bëhen pjesë e fushatave aktive.

HAPI 2- RITJA E INTERESIT

Një një fazë të dytë, komuniteti që tashmë është informuar dhe vetëdijësuar për çështjet e menaxhimit të mbeturinave, si dhe për idetë apo programet e reja, do të kërkojë informacione të tjera shtesë, ose do të jetë në pritje për të kërkuar informacione shtesë, përderisa komuna do të vendosë që të zbatojë këto skema të menaxhimit të mbeturinave në territorin që ata administrojnë.

Qëllimi është që t'i bëjnë ata më shumë me dije psh. **për praktikën e kompostimit dhe riciklimit të mbeturinave ose për praktikën e ndarjes së mbeturinave**. Kryesisht në zonën e përzgjedhur do të zbatohen skemat e kompostimit të mbeturinave në nivel komuniteti dhe shkollash⁸. Gjatë kësaj faze duhet që Komuna të fillojë të hartojë një program të detajuar, i cili duhet të ketë si qëllim jo vetëm informimin e komunitetit në lidhje me iniciativat e reja që janë ndërmarrë për menaxhimin e mbeturinave, por edhe konkretisht ku do të konsistojnë, infrastruktura e nevojshme, cili do të jetë roli i tyre në këto iniciativa, përfitimet konkrete që ata do të kenë, niveli i tarifave dhe metodat nxitëse financiare etj.

Kjo fazë e rritjes së interesit do të propozojë konkretisht hapat që do të ndjekë njësia vendore për të realizuar këtë fushatë ndërgjegjësimi, ku do të parashikohet të organizohen takime, seminare, vizita në terren, në impiantet e mbeturinave apo të riciklimit, etj., me pjesëmarrjen e individëve dhe grupeve të interesit duke përfshirë profesionistë dhe menaxherë të mbeturinave.

HAPI 3- VLERËSIMI DHE PËRMIRËSIMI

Në këtë fazë, drejtuesit e programeve, që janë përfaqësuesit e komunave, duhet të jenë në gjendje të vlerësojnë programin dhe rezultatet e tij të për një periudhë **çdo 3 muaj**, për të parë nëse programi është realizuar sipas parashikimeve, nëse ka rezultuar i suksesshëm, i përshtatshëm dhe financiarisht i përballueshëm për të përmbushur mjaftueshmërisht pritshmëritë dhe objektivat. Falë vlerësimit mund të përmirësohen aktivitetet, grafikët ose rrugët e operimit, të merren vendime nëse do të vazhdohet me programin, apo merren vendime për përmirësimin dhe mbështetjen e tij etj. Nga ana tjetër, komuna synon të përfshijë njerëzit më pranë programit, të rrisin pjesëmarrjen dhe kontributin e tyre.

⁸ Në pjesën më poshtë ka informacion të zgjeruar në lidhje me programe konkrete ndërgjegjësimi dhe informimi për kompostimin në nivel komuniteti dhe shkollash.

Ky vlerësim mund të zhvillohet në fund të çdo fushate aktive (1 herë në muaj ose 1 herë në 3 muaj), ku komuna përcakton disa forma të kontrollit si më poshtë:

1. **Vlerësim vizual** në zonat, të cilat kanë filluar të zbatojnë skemat e reja të menaxhimit të mbeturinave;
2. **Vlerësim sasior**, në lidhje me sasinë e mbeturinave të cilat janë reduktuar nga rryma e përgjithshme e mbeturinave (pra kanë shkuar për riciklim apo kompostim);
3. **Vlerësim cilësor** i zonave në të cilat janë vendosur infrastruktura të posaçme për trajtmin e mbeturinave, si kosha për riciklim apo për kompostimin e mbeturinave, nëse ato janë funksionale apo jo dhe nëse janë të mirëmbajtura apo jo;
4. **Vlerësim i opinionit të qytetarëve**, kryesisht të atyre të cilët kanë filluar zbatimin e skemave të reja të menaxhimit të mbeturinave me anë të një pyetësoi të shkurtër, i cili duhet të nxjerrë në pah: i) **A është e përshatshme skema për qytetarët**; ii) **A janë ata të vetëdijësuar dhe informuar mjaftueshëm për operimin e suksesshëm të skemës**; iii) **Sistemi i aplikuar i tarifave a justifikon mjaftueshëm skemën e re të menaxhimit të mbeturinave** etj.

Gjatë kësaj faze, si autoritetet ashtu edhe konsumatorët do të kërkojnë prova të qëndrueshmërisë nga partneriteti i tyre i deritanishëm, me qëllim që palët të sigurohen se kontributi i gjithësecilit ka vlerë dhe se pala tjetër tregon përkushtimin e duhur. Në këtë fazë rekomandohen intervistat, takimet publike dhe seminarët për të treguar rezultatet dhe për të prezantuar hapat për të ardhmen.

PROGRAMI II: INFORMIMI PËR SISTEMIN E RI TË TARIFAVE

Komuna me fillimin e aplikimit të skemave të reja të menaxhimit të mbeturinave, apo me shtrirjen e shërbimit në territorin e saj, do të fillojnë të aplikojnë edhe një sistem të ri të tarifave të mbeturinave, për një shërbim i cili do të ofrohet në një territor më të madh, ku në disa raste nuk ekzistonte më parë. Nisur nga ky fakt, Komuna do të duhet të fillojë një fushatë vetëdijësimi për sistemin e ri të tarifave për mbetjet, e cila do të prekë qytetarët në dy nivele: i) ata që e paguanin më parë tashmë tani do të kenë një sistem të ri; ii) ata të cilët nuk kanë patur shërbim do t'u duhet së pari të njihen dhe të kuptojnë se si funksionon sistemi, ku ata do të bëhen pjesë, dhe më pas të njihen me detyrimin për të paguar rregullisht.

Në fushatën vetëdijësuese për sistemin e tarifave, e cila do të jetë pjesë e fushatës për promovimin e skemës së re, Komuna duhet të marrë në konsideratë këto parime:

1. **Alokimin eficient të burimeve që ka në dispozicion për të marrë përsipër inkasimin e tarifës së mbeturinave**
2. **Ofrimi në mënyrë sa më eficiente të shërbimit - krijimi i incentivave për të ofruar shërbimin me kosto sa më të ulët**
3. **Përdorimi eficient i burimeve natyrore - përmbushja e objektivave mjedisore, si promovimi i skemave të riciklimit dhe kompostimit**

4. Mbulimi i kostos – tarifat e vendosura duhet të reflektojnë të gjitha shërbimet që kryhen për shërbimin e menaxhimit të mbeturinave
5. Qëndrueshmëria financiare – tarifat e vendosura duhet të reflektojnë një qëndrueshmëri të sistemit të menaxhimit të mbeturinave
6. Barazi horizontale mes përdoruesve, të cilët duhet të paguajnë të njëjtën shumë për të njëjtin nivel shërbimi të ofruar
7. Zbatimi i parimit “Ndotësi Pague”
8. Parimi i “Proporcionalitetit” – sasia e tarifës duhet të reflektojë sasinë e shërbimit të ofruar
9. Parimi i “Transparencës” – vendosja e tarifës duhet të jetë e qartë dhe nëse ka incentiva ato duhet të qartësohen për publikun

Procesi i vendosjes së tarifës së mbeturinave duhet të kalojë në 9 hapa kryesorë, të cilat duhet të jenë pjesë e fushatës vetëdijësuese për tarifat e mbeturinave:

1. **Njohja me konsumatorët** – komuna duhet të identifikojë kategoritë dhe numrin e konsumatorëve që gjenerojnë mbeturina në territorin e saj. Ky informacion duhet të paraqitet në broshurat informuese.
2. **Sasia e mbeturinave që gjenerohen në komunë** – Pasi janë përcaktuar kategoritë dhe numri i konsumatorëve, komuna duhet të përcaktojë edhe sasinë e mbeturinave që gjenerohen në territorin e saj (sipas kategorive) dhe normat e gjenerimit të mbeturinave për kategoritë e konsumatorëve. Ky informacion që duhet të paraqitet në broshurat informuese do t'i japë mundësi konsumatorëve që të kuptojnë realisht sasinë e mbeturinave që gjenerohen në njësinë e tyre dhe sa e rëndësishme është pagesa e tarifës për të siguruar këtë shërbim.
3. **Vlerësimi i opsioneve teknike** – Skema e re do të parashikojë edhe aspekte të reja teknike për mënyrën e ofrimit të shërbimit. Ky informacion, në lidhje me aspektet e reja teknike të shërbimit (nr. i kontenerëve, lloji i tyre për mbeturinat e përziera apo të diferencuara, numri i makina për transport, stabilimentet për depozitimin e mbeturinave etj) duhet t'i vihet në dispozicion komunitetit, që ai të kuptojë realisht teknologjinë e ofrimit të shërbimit të ri.
4. **Vendosja e marrëdhënies institucionale** – Komuniteti duhet të njihet me ndarjen e përgjegjësive dhe detyrave në skemën e re të ofrimit të shërbimit të mbeturinave. Cila do të jetë përgjegjësia dhe roli i secilit territor administrativ në skemën e re të menaxhimit të mbeturinave? Në këtë mënyrë ai do të kuptojë edhe dinamikën përkatëse në territorin ku ai ndodhet.
5. **Njohja me koston e ofrimit të shërbimit** – Për të vendosur tarifa sa më realiste duhet të përcaktojmë koston e plotë të shërbimit të menaxhimit të mbeturinave sipas shërbimeve që do të ofrohen: i) për grumbullimin dhe transportin e mbeturinave; ii) fshirjen dhe larjen e rrugëve; iii) trajtimin e ndërmjetëm të mbeturinave; iv) trajtimin final të mbeturinave; v) kostot operative; vi) kostot kapitale; vii) kostot indirekte etj. Në këtë mënyrë komuniteti e ka më të qartë koston e shërbimeve që ai do të marrë.
6. **Identifikimi i burimit të të ardhurave** – Komuniteti duhet të njihet edhe me burimet financiare të cilat do të sigurojnë ofrimin e shërbimit sipas standardeve.

7. **Përzgjedhja e niveleve të duhura për tarifën dhe llogaritja e tyre** – Pasi komuna ka përcaktuar numrin dhe kategoritë e konsumatorëve, kosot e shërbimit dhe burimet e të ardhura, ajo ka mundësinë që të përcaktojë edhe nivelet e duhura të tarifave për kategoritë e ndryshme të konsumatorëve. Ky informacion është mëse i rëndësishëm për t'u ndarë me konsumatorët, ku ata njihen specifikisht se për cilat shërbime, me një kosto të caktuar, ata do të paguajnë.
8. **Vendim-marrja strategjike** – Në sajë të karakteristikave të komunës merren disa vendime strategjike për vendosjen e nivelit të tarifave për kategoritë e konsumatorëve, ku përcaktohet sa përqind e koston pritët që të mbulohet nga mbledhja e tarifave.
9. **Komunikimi i sistemit të ri të tarifave** – Komuna mund të përcaktojë mënyrën më të mirë për informimin e publikut në lidhje me 8 hapat më lart, **të cilat mund të realizohen me anë të punëtorive periodike, stendave në hyrje të njësive vendore apo edhe me broshura informuese, ku japin rezultatet e 8 hapave më lart.**

VII. HARTIMI I PLANIT OPERACIONAL, OBJEKTIVAT, INDIKATORET DHE AKTIVITETET

Objektivi	Aktivitete konkrete	Përshkrimi i aktiviteteve	Indikator	Përgjegjësia	Afati kohor	Kosto
Objektivi I: Hartimi i kuadrit ligjor dhe rregullator lokal për menaxhimin e mbeturinave – Konsolidimi i strukturës brenda komunës për komunës së sistemin e menaxhimit të mbeturinave	1.1 Miratimi i planit lokal të menaxhimit të mbeturinave					
	1.2 Konsolidimi i strukturës brenda komunës	- Krijimi i një database për shërbimin/hartimi i indikatorëve - Hartimin e fushatave vetëdijësuese - Hartimin e projekteve për minimizimin e mbeturinave - Hartimin e rregulloreve të brendshme/rryma të veçanta - Përditësimin e planit lokal të menaxhimit të mbeturinave në varësi të zhvillimeve të ndryshme - Monitorimin e shërbimit nga zyrtari i ambientit apo zyrtari për mbeturinat		Komuna Vitisë	2020	17,000 €
	1.3 Ngritja e kapaciteteve brenda komunës	- Përshkrimi i punës për çdo specialist, konkretisht për zyrtarin/ zyrtarët e ambientit në komunë - Ngritje kapaciteteve me anë të trajnimeve në vendin e punës në lidhje me aspekte të ndryshme në fushën e menaxhimit të mbeturinave: <i>Moduli 1: Planifikimi i grumbullimit, magazinimit dhe transportit të mbeturinave të ngurta urbane; Moduli 2: Minimizimi i mbeturinave; Moduli 3: Aspektet ekonomike të shërbimit të menaxhimit të mbeturinave; Moduli 4: Organizimi i</i>		Komuna Vitisë	2020-2021	7,200 €

		shërbimeve, aspektet institucionale, rregullatore, informuese dhe monitoruese të menaxhimit të mbeturinave		
1.4 Hartimi i një sistemi monitorimi për matjen e performancës të shërbimit	• Hartimi i indikatorëve të cilësishë së shërbimit • Krijimi i formateve të raportimit • Krijimi i një sistemi për mbajtjen dhe përpunimin e të dhënave në GIS, ku do të rregjistrohen: i. Të gjithë konsumatorët që janë pjesë e sistemit të inkasimit dhe mundësohen me shërbim; ii. Të gjitha pikat e grumbullimit kolektiv të mbeturinave, deponitë e depozitimit e mbeturinave; iii. Modelimi i itenerarëve që mjetet teknologjike do të kryejnë në komunë	Komuna Vitisë	2020-2021	

	1.5 Hartimi i një programi vetëdijësi për minimizimin e mbeturinave	- Programe për informimin i. Fushata vetëdijësi për informim mbi teknikat e parandalimit të prodhimit të mbeturinave ii. Prezantimi i etiketimeve ekologjike të produkteve - Programe për promovimin i. Mbështetje për hartimin e marrëveshjeve me bizneset ii. Promovimi i ripërdorimit dhe riparimit iii. Promovimi i grumbullimit të diferencuar iv. Promovimi i incentivave për konsumimin e produkteve të pastra...etj - Programe rregullatore i. Vendosija e diferencuar e taksave për të stimuluar riciklimin/kompostimin ii. Informimi dhe zbatimi i politikave për përgjegjësinë e zgjeruar të prodhuesit iii. Hartimi dhe zbatimi i protokolleve për rrymat e ndryshme të mbeturinave (inerte, voluminoze etj).	% e mbeturinave të riciklueshme që largohet nga rryma kryesore e mbeturinave	Komuna Vitisë	2021	2,400 €
Objektivi II: Konsolidimi i shërbimit në zonat ku ofrohet dhe zgjerimi i shërbimit në zonat ku aktualisht nuk ofrohet shërbim (në masën 100%)	2.1 Zgjerimi i shërbimit të ofruar në amviseritë të cilat nuk mundësoheshin me shërbim	- Analizimi i mundësive dhe mjeteve financiare të nevojshme që i nevojiten kompanisë (të dyja kompanive) për të zgjeruar shërbimin - Analizimi i klientëve dhe efektivitetit në mbledhjen e të ardhurave në zonat ku do të zgjerohet shërbimi - Përcaktimi i numrit të kontenierëve, koshave, shportave, tipi dhe kapaciteti i tyre, numri i makinave, kapaciteti, tipi i tyre dhe puntorëve shtesë që nevojiten - Riorganizim pikash grumbullimi në zonën urbane	% e sasisë së mbeturinave të grumbulluara kundrejt sasisë totale të mbeturinave të prodhuara % e nr. të klientëve të shërbyer kundrejt nr. të	Komuna Vitisë dhe kompania "Eco-Higjena sh.p.k Gjilan, Njësia Operative Viti"	2021-2024	305,600 €

grumbullimit të diferencuar dhe kompostimit. Minimizimi i mbeturinave urbane që shkojnë në landfill me 5% gjatë periudhës	në infrastrukturë (komposterët individual); iv) Identifikimi i klientëve të interesuar për t'u përfshirë në skemën e kompostimit dhe ndërtimi i një database; v) Hartimi i politikave lehtësuese dhe stimuluese për shtimin e klienteve në skemë. b. Riciklimi – Hartimi i një programi riciklimi për bizneset si supermarketet/qendra tregtare/kafenetë etj: i) Caktimi i subjekteve të cilat do të grumbullojnë në mënyrë të diferencuar mbeturinat (30 të tilla); ii) Caktimi i rrymave që do të grumbullohen (leter, karton, plastikë, alumin); iii) Analizimi i sasisë dhe ndërtimi i skemës së grumbullimit; iv) Përcaktimi i subjektit që do të bëjë grumbullimin dhe magazinimin e materialeve të riciklueshme; v) Hartimi i një fushate informuese për mënyrën e funksionimit. c. Riciklimi – hartimi i një programi Drop off system në zonën A ose B: i) Caktimi i pikave ku do të grumbullohen materialet e riciklueshme të thata/hartimi i projektit për ndërtimin e tyre dhe mënyrën e funksionimit; ii) Caktimi i rrymave që do të grumbullohen (leter, karton, plastikë, alumin); iii) Analizimi i sasisë dhe çmimit për çdo rrymë; iv) Hartimi i një fushate informuese për mënyrën e funksionimit; v) Përcaktimi i subjektit që do të bëjë grumbullimin dhe magazinimin e materialeve të riciklueshme. d. Organizimi dhe mbyqyrja e procesit të riciklimit	largohen nga rryma kryesore e mbeturinave																																			
---	---	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

Objektivi IV: Rritja e nivelit të inkasimeve nga tarifat në zonat ku ofrohet shërbimi me 100% deri në vitin 2024	4.1 Forcimi i kapaciteteve për grumbullimin e tarifës	a. Për çdo zonë kompani/komuna do të krijojnë/konsolidojnë rregjistrat e përfutueseve të shërbimit, me kontratat ekzistuese, duke i kategorizuar dhe përditësuar ato çdo vit; b. Firmat/komuna identifikon dëshirën për të paguar nga konsumatorët, duke realizuar fushata me pyetësorë, ose takime individuale me konsumatorët komercialë; c. Krijimin e grupeve të këshillimit, të cilët veprojnë në çdo fshat përmes takimeve me komunitetin; d. Analizimin e skenarëve për mbulimin e kostos nga të ardhurat e tarifave të mbeturinave, duke marrë në konsideratë grupet e marginalizuara; e. Komuna përcakton tarifën për mbeturinat bazuar në koston e plotë të llogaritur të shërbimit në territorin e saj. f. Funkcionalizimin i sistemit të faturimit dhe inkasimit në kuadër të Njësisë (Sektorit) për Menaxhimin e Mbeturinave, nën varësi të Drejtorisë për Shërbime Publike	% e klientëve që hyjnë në sistemin e inkasimit niveli i inkasimit rritet me 100% deri në fund të vitit 2024	Komuna Vitisë	2021-2024	10,000 €
	6.4.2 Rritja e numrit të klientëve që paguajnë tarifat	a. Krijimin e një sistemi të qartë procedurash për mbledhjen e tarifave, bërjen transparente për çdo grup që përfiton shërbimin; b. Ndërmarrja e fushatave vetëdijësuese për rritjen e inkasimeve; c. Ndërrimi dhe funksionalizimi i mekanizmit që mundëson faturimin e të gjithë klientëve që marrin shërbimin ; d. Përgatitja e një studimi mbi sistemet e grumbullimit të tarifave për amviseritë, bizneset dhe institucionet; e. Stimulimi i pagesave të rregullta përmes politikës fiskale lehtësuese;		Komuna Vitisë	2021-2024	

Objektivi V: Grumbullimi i diferencuar i fraksioneve të ndryshme të mbeturinave, duke evituar hedhjen e tyre në kontenierët e mbeturinave komunale	5.1 Menaxhimi i mbeturinave spitalore	f. Dizajnimi dhe prezantimi i logos së gjelbër për bizneset që riciklojnë/kompostojnë/që paguajnë rregullisht	80% e tyre reduktohen	Komuna Vitisë në bashkëpunim me institucionet e ordinancës	2023	
	5.2 Menaxhimi i mbeturinave inerte (Prioritet)	a. Përcaktimi i sasive të prodhuara të mbeturinave të rrezikshme spitalore; b. Caktimi i protokolleve për grumbullimin, magazininimin dhe transportin e sigurt të tyre; c. Furnizimi me infrastrukturën e nevojshme për grumbullimin e diferencuar të kësaj rryme i qendrave spitalore; d. Identifikimi i mundësisë për asgjësimin në nivel rajonar ose brenda spitalit	50% e tyre reduktohen	Komuna Vitisë	2023	
		a. Formulimi dhe publikimi i një fushate vetëdijësimi për mbeturinat inerte; b. Zbatimi i legjislacionit dhe përgjegjësisë së zgjeruar të prodhuesit; c. Vendosija e protokolleve të veçanta për grumbullimin dhe transportin për gjeneruesit e mbeturinave inerte; d. Hartimi i një rregulloreje të veçantë për këtë rrymë (roli detyrat përgjegjësitë, protokollet e grumbullimit, transportit dhe asgjësimit) e. Caktimi i një pike në rajon për depozitimin dhe asgjësimin e kësaj rryme; f. Kushtëzimet në lejen e ndërtimit.				

	5.3 Menaxhimi i mbeturinave voluminoze, elektrike/elektronike, vajrave të përdorura	a. Caktimi i pikave për grumbullimin e këtyre rrymave; b. Hapja pranë këtyre pikave të dyqaneve të dorës së dytë; c. Simulimi i bizneseve dhe lidhja e marrëveshjeve me to për grumbullimin e rymave të vecanta siç mund të jenë (bateritë, vajrat e përdorura, makinat në fund të jetës së tyre); d. Mundësia e asgjësimit të mbeturinave shtazore në nivel rajonal/furnizimi i prodhuesëve me kontenierë të veçantë dhe përcaktimi i masave për transportin dhe asgjësimin e kësaj rryme; e. Hartimi i rregulloreve të veçanta për menaxhimin e çdo rryme (roli detyrat përgjegjësitë, protokollet e grumbullimit, transportit dhe asgjësimit).	20% e tyre reduktohen	Komuna Vitisë	2023	
Objektivi VI: Eliminimi i 35 deponive të egra të evidentuara në territorin e Komunës Vitisë	6.1 Pastrimi i deponive aktuale	a. Vlerësimi i terrenit dhe përcaktimi i buxhetit për pastrimin e deponive ilegale; b. Në sajë të një bashkëpunimi me Kompani Eco-Higjeni sh.k.p Gjilan, Njësia Operative Viti; c. Fillimi i një fushate vetëdijësimi, duke vendosur mbishkrime si “Ndalohej hudhja e mbeturinave”, si dhe takime me banorët që jetojnë afër deponive ilegale.	% e deponive të pastruara kundrejt atyre të pa pastruara	Komuna Vitisë	2020-2021	16,000 €

	6.2 Parandalimi i krijimit të deponive	1. Sigurimi i deponive duke i rrethuar me gardh pas pastrimit të tyre, për të eviduar rikrijimin e tyre; 2. Pas pastrimit të tyre dhe rrethimit me gardh, komuna mund të vendosë që këto zona t'i kthejë në zona rekreative, si gjelbërimi i tyre duke i mbjellë me barë; 3. Vendosja e disa tabelave informuese pranë zonave të deponive të egra "Mos hudhni mbeturina" apo "Ndalohej hudhja e mbeturinave"; 4. Monitorimi i vazhdueshëm i pikave të nxehta, duke shtuar aktivitetin e inspektorëve në këto zona. Raportime të rregullta mujore në lidhje me gjëndjen e deponive të egra, duke angazhuar edhe komunitetin për të evidentuar dhe raportuar raste të depozitimeve ilegale; 5. Njoftimi i komunitetit që në rast se ata identifikohen që kanë deponuar mbeturina në atë zonë, do të merren masa ndëshkuese. 6. Ndërtimi i stacionit të transferimit	% e deponive të rikrijuara në vendet ekzistuese	Komuna Vitisë	
--	--	---	---	---------------	--

Objektivi VII: Hartimi i një strategjie komunikimi	7.1 Planifikimi i strategjisë dhe hartimi i programeve për vetëdijësim dhe informim të komunitetit	- Vetëdijësimin dhe informimin e qytetarëve në komunë në lidhje me skemat e reja të menaxhimit të mbeturinave, si do të kryhen, si dhe angazhimin e tyre konkret në aplikimin e tyre - Vetëdijësimin dhe rritjen e numrit të qytetarëve që paguajnë tarifën për shërbimet e mbeturinave - Mbështetje në aplikimin e skemave nxitëse për tarifa më të ulta të mbeturinave në sajë të angazhimit të komunitetit në aplikimin e skemave të kompostimit, duke përmirësuar në këtë mënyrë edhe shërbimin dhe cilësinë e mjedisit - Rritja e numrit të qytetarëve dhe numrit të nxënësve të shkollave të informuar në lidhje me procesin e kompostimit, dhe njëkohësisht që janë gati të ndërmarrin iniciativën për kompostimin e mbeturinave organike - Vetëdijësimin dhe informimin e qytetarëve në komunë në lidhje me procesin se si do të kryhet kompostimi, si dhe angazhimi i tyre konkret në aplikimin e skemave të kompostimit dhe riciklimit të mbeturinave - Prezantimin e skemave të ndryshme të kompostimit për kategori të ndryshme të qytetarëve dhe aktorëve që do të përfshihen në këtë iniciativë - Prezantimin e modeleve/metodave që do të ndihmojnë në informimin dhe trajnimin e	Komuna Vitisë	2020-2021
me qytetarët për çështjet e menaxhimit të mbeturinave komunale në territorin e komunës		% e qytetarëve të informuar % e fushatave të vetëdijësimin të zhvilluara në komunë		

VIII. RISHIKIMI I PLANIT

Rishikimi i këtij plani do të jetë një proces i vazhdueshëm që përsëritet çdo 5 vjet, ose më shpesh nëse zhvillimet në legjislacion ose në zonë indikojnë nevojën për rishikimin e objektivave dhe masave, apo nëse politika nacionale e mbeturinave rekomandon apo detyron ndryshime thelbësore në lidhje me menaxhimin e mbeturinave. Gjatë zbatimit të planit është e rëndësishme që të analizohen në mënyrë të vazhdueshme të gjithë faktorët që ndikojnë në masat e planifikuara dhe objektivat e vëna, siç mund të jenë ndryshimet në standardin e jetesës të komunës, në konsumin, vëllimin e mbeturinave, zhvillimet demografike, etj. Gjithashtu analizimi i këtyre faktorëve shërben për të vlerësuar programet dhe projektet në proces apo që priten të fillojnë.

8.1 Monitorimi i Zbatimit të Planit

Monitorimi i planit do të bëhet sipas indikatorëve të performancës të përcaktuar në tabelën e mëposhtme që do të shërbejë: **i)** Për të dhënë informacion të vazhdueshëm tek bashkëpunëtorët dhe grupet e interesit mbi statusin e zbatimit të planit; **ii)** Për të analizuar statusin dhe për të vlerësuar efektivitetin e skemave të zbatuara; **iii)** Për të përshtatur, modifikuar ose forcuar skemat apo programet në proces, ose për të krijuar të reja më të përshtatshme apo më të efektshme.

Indikatorët e performancës		Klasifikimi i koduar sipas ngjyrave			Cilësia e të dhënave
		I ulët	Mesëm	I lartë	I ulët Mesëm I lartë
Cilësia e shërbimit	C1 Sipërfaqja e mbuluar me shërbim				
	C1.1 Zonat urbane dhe periferike	0 – 40 %	41 – 80%	81 – 100%	
	C1.2 Zonat rurale	0 – 30 %	31 – 50%	51 – 100%	
	C2 Pastërtia e qytetit	0 – 32 %	33 – 66%	> 66%	
	C3 Perceptimi i publikut: shkalla e kënaqësisë kundrejt shërbimit	0 – 50%	51 – 80%	81 – 100%	
Qëndrueshmëri Mjedisore	D1 Ripërdorimi: shkalla e grumbullimit të diferencuar të mbetjeve	0 – 5%	5 – 20%	>20%	
	D2 Mbrojtja e burimeve natyrore: shkalla e trajtimit të mbetjeve në impiante trajtimi.	0 – 30%	31 – 70%	71 – 100%	
Qëndrueshmëria ekonomike dhe financiare	E1 Mbulimi i kostos: Tarifat mbulojnë koston.	0 – 35%	36 – 70%	71 – 100%	
	E2 Sa banorët kontribuojnë në financimin e shërbimit : shkalla e mbledhjes së tarifës	0 – 40%	41 – 75%	75 – 100%	
	E3 Transparenca e sistemit të faturimit	uUlet	mesme	lartë	
Kosto e shërbimit		Euro/tonEuro / banorë / vit			

Figura 26 Indikatorët e performancës
[Burimi: zhvilluar nga autori]

8.2 Raportimi

Çdo komunë ka si detyrim të raportojë në Ministrinë e Mjedisit dhe Planifikimit Hapësinor, sot Ministria e Infrastukturës, një raport vjetor për realizimin e planit komunal të menaxhimit të mbeturinave për territorin e saj deri në 31 Mars të vitit vijues. Ndërkohë zotëruesit dhe prodhuesit e mbeturinave jo komunale duhet të paraqesin një raport vjetor pranë Ministrisë brenda datës 31 Mars të vitit vijues. Personat e licensuar që merren me menaxhimin e mbeturinave paraqesin raportin vjetor në të njëjta afate kohore pranë Komunave përkatëse. Ministria pasi mbledh raportimet nga Komunitet dhe nga zotëruesit dhe prodhuesit e mbeturinave komunale përgatit një raport vjetor dhe ja paraqet Qeverisë në 3 mujin e dytë të vitit vijues.

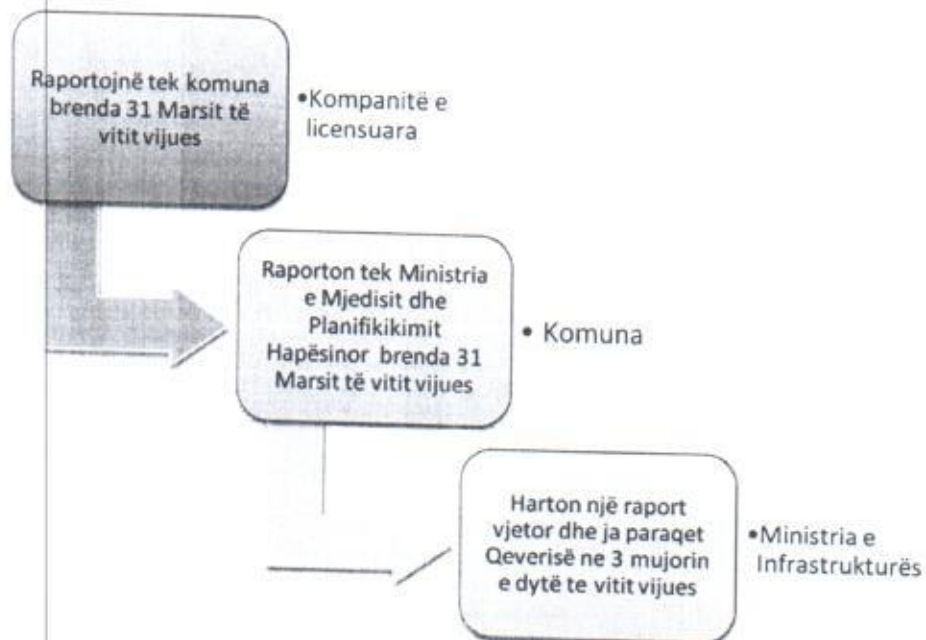

Figura 27 Struktura e rishikimit të planit

[Burimi: Ligji për mbeturinat neni 58, përshtatur nga autori]

Këto raportime duhet të përmbajnë:

- Llojin, përbërjen, karakteristikat, sasinë, origjinën, ruajtjen, transportin, trajtimin, përpunimin, riciklimin, magazinimin dhe deponimin e mbeturinave si dhe mbeturinave të cilat pranohen në objektet dhe pajisjet për menaxhimin e mbeturinave;
- Llojin, përbërjen, karakteristikat, sasinë, origjinën, ruajtjen, transportin dhe destinimin e lëndës së parë sekondare të përfituar në objektet për menaxhimin e mbeturinave;
- Çështje tjera të rëndësishme.

IX. REFERENCAT E PLANIT

RAPORTI PËR DEPONITË E EGRA NË KOMUNËN VITI

REGJISTRIMI I POPULLSISË EKONOMIKE FAMILJARE DHE BANESAVE NË KOSOVË 2011, Agjensia e Statistikave të Kosovës

DRAFT PLANI KOMUNAL PËR MENAXHIMIN E MBETURINAVE NË KOMUNËN E VITISË

LIGJI NR. 04/L-060 "PËR MENAXHIMIN E MBETURINAVE" 2012, Ministria e Mjedisit dhe Planifikimit Hapsinor

STRATEGJIA E REPUBLIKËS SË KOSOVËS PËR MENAXHIMIN E MBETURINAVE 2013-2022, Ministria e Mjedisit dhe Planifikimit Hapsinor

PLANI I REPUBLIKËS SË KOSOVËS PËR MENAXHIMIN E MBETURINAVE (PRKMM) 2013-2017, Ministria e Mjedisit dhe Planifikimit Hapsinor

TË DHËNA NGA DREJTORIA E SHËRBIMEVE PUBLIKE, Komuna Viti,

TË DHËNA NGA KOMPANIA ECO-HIGJENA SH.P.K NJËSIA OPERATIVE VITI